

**Київський інститут
інтелектуальної власності
та права Національного
університету
«Одеська юридична академія»**

**Кафедра інтелектуальної власності
та цивільно-правових дисциплін**

**Інститут науково – дослідницький
Люблінського парку
науково технологічного
(м. Люблін, Республіка Польща)**

«ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК У ХХІ СТОЛІТТІ ТЕХНІЧНІ, ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ»

**тези міжнародної науково-практичної
веб – конференції**

Київ – 2019

УДК 34:330.341.1

DOI 10.5281/zenodo.3541574

**Рекомендовано до друку Науковою радою Інституту науково-дослідного
Люблінського парку науково-технологічного
(Протокол №1 від. 14.10.2019 р.)**

Інноваційний розвиток у XXI столітті технічні, правові та економічні аспекти: матеріали міжнародної науково-практичної веб-конференції (Київ 26 липня 2019 р.) – Люблін: Інститут науково-дослідницький ЛПНТ. – 2019. – 119 с.

У збірнику матеріалів міжнародної науково-практичної веб-конференції «Інноваційний розвиток у XXI столітті технічні, правові та економічні аспекти», що відбулася 26 липня 2019 року в Київському інституті інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія», опубліковано тези доповідей, в яких обговорено результати інноваційних наукових досліджень з технічних, правових та економічних галузей знань, а також авторами було здійснено пошук рішень з актуальних проблем ролі та значення інноваційного розвитку у XXI столітті, з метою встановлення контактів між молодими вченими різних країн та обмін науковими результатами та дослідницьким досвідом.

Тези наукових повідомлень і виступів друкуються в авторській редакції. Відповідальність за достовірність поданих фактів, цитат, цифр, прізвищ тощо автори несуть особисто.

Будь яке відтворення тексту без згоди авторів забороняється.

© Інститут науково-дослідницький Люблінського парку науково-технологічного

© Київський інститут інтелектуальної власності та права

Національного університету «Одеська юридична академія», 2019

Lyudmyla Alekseyenko
Doctor of science in economics, Professor
Chief of Department of Accounting and Finance
Ivano-Frankivsk Research and Development Institute of Management
Ternopil National Economic University
Ternopil, Ukraine

CONCEPT OF INNOVATION IN THE FINANCIAL POLICY PRIORITIES

The process of capitalization of the economic relations determines the increasing role of the capital in the dispossession of labor results. It becomes evident through the increasing amounts of the fictitious capital, the derivatives (derivatives of the finance instruments) as for the real capital. According to the valuable (cost) volume the financial and its instruments, i. e. the derivatives (derivatives of the finance instruments) are the important forms of the capital. The economy is a complex open system, not stable enough, creates a huge potential for new constructive ideas in economics, particularly in finances – financialisation, that reflects fundamental changes in the structure of the world economy, connected with the exaggerated dominance of the financial sector [1, 111].

Since 2000s there have been changes in the institutional structures on the raw materials markets, connected with the development of the derivatives of the finance instruments, and the financial intermediaries' role has increased, i.e. the process of the financing of the market is taking place [2; 3]. The development of the financial sector requires the advanced adaptation of the institutional economic theory conceptual apparatus according to the segment of the financial sector. The problem of the financial sector formation in the conditions of the open economy has been the topic of fundamental studies of such native scientists and economists, as M. Alexandrova, N. Vyhovska, O. Petruk [4], A. Beschastnyy [5], M. Zvyeryakov [6] and others.

There is the economic mentality and the institutional trust among the important determinants of the formation of the national tax systems. Various forms of the globalization are changing not only the global architectonics, the regularities of global markets development or the priorities of their regulation, but also the

trends and mechanisms of interaction between the states in the sphere of the tax systems development.

The complex program of the development of the financial sector of Ukraine has foreseen by 2020 the following [7]: the introduction in Ukraine the common rules as in the European Union concerning the free movement of the capital, the currency legislation liberalization, the introduction of mechanisms to hedge against currency risks (the dollarization Ukrainian banks liability at below 40%); the introduction of new requirements concerning the securities' sojourning in the stock exchanges' lists, the modernization of the clearing and calculation systems, and particularly, the realization by the Central depository office the depository accounting of all emissive securities.

Since the volume of assets, placed offshore, has increased their influence began to grow.

The main features of the offshore economy are the following:

- the formation of the intricate ownership models, that allow to hide the actual organizations' beneficiaries and to determine the legal control of them from the foreign offshore companies' side. The greatest danger, concerning the strategic assets, lies in the possibility of their simplified exclusion. The owners' economic responsibility for the taken decisions is reducing and this may affect the enterprises' activities and the quality of management;

- the financial and business transactions with offshore companies in order to reduce the level of tax payments to the budget;

- the usage of the offshore companies for withdrawing funds from the national economy, transferring of the profit centers into foreign jurisdictions and its concealment (for legalization of fraudulent gains).

In 2009 the activities of the Global Forum on information transparency and exchange of information for the taxation purposes were reorganized. In 2015, there were 121 countries among its members.

The advantages of the offshore companies' usage are the following:

– there are more wider opportunities for the funds redistribution from the national economies (in case of their excess or tense in the financial / political situation) to other markets, that offer better conditions for capital investments and due to that the development of new financial centers;

– the increasing of the companies' competitiveness in the global economy through the implementation of the more flexible strategies of development in comparison with the market participants, who don't use the offshore jurisdiction in their work.

The approaches of OECD, the EU and the USA, concerning the prevention the process of the economy offshore, have their own peculiarities, although they are aimed at the achieving common goals:

– reducing of the level of the beneficiaries' anonymity of offshore companies and conducted operations by them;

– preventing the offshore usage for the unfair tax planning and for the reduction of the level of taxation of the individual companies and citizens;

– increasing of the taxation base due to the taxation payments on income, that are received in the offshore areas;

– raising of the cross-border funds movement stability and reducing of the offshore speculative capital's impact on the national financial markets.

The calculations of the USA government show that the implementation of this initiative will increase the revenues into the national budget for about 1 billion dollars of the USA and strengthen the fiscal discipline. The problem of the usage of the offshore jurisdictions by big companies in order to reduce tax payments is remaining urgent for the United States: 83 out of the 100 largest American corporations, the shares of which are circulating on the stock exchange, have subsidiary companies offshore; moreover the number of controlled structures reaches up to 400.

Requiring from the foreign financial institutions to provide information about the incomes of American taxpayers, the United States keep the bank secrecy de facto with regard to the passive investments into their economy due to usage of

the program "Qualified Intermediaries". This program allows to foreign financial organizations during the implementation of the investment operations on the territory of the USA on behalf of the foreigners' interests to preserve their anonymity.

The additional initiative of the European Union, which is aimed at the reducing of the offshore companies' opportunities in the investment area, has been the initiative of 11 EU countries about the introduction of the taxes on the financial transactions (Financial Transaction Tax). The mentioned taxes will be charged during the implementation of agreements with securities and derivative instruments. The main purpose of the tax is to reduce the profitability in case of the speculative transactions on the financial markets and due to this to limit the possible pressure on the market from the side of dishonest institutions. As the result: this tax has to promote the efficient allocation of resources in the real sector of economy.

In the global economy, the national financial regulators of those countries, the market of which is forming, face with the difficulties of the transition period [8; 9]. This process causes the growth of the macroeconomic imbalances, and the participation of the foreign investors in the home market of bonds activities creates some countries the additional source of the volatility on the markets and the pressure on the capital flows. The IMF experts believe that these changes have led to the emergence of the "system discrepancy of liquidity", that is to say to the discrepancy between the potential scales of the capital outflow and the possibilities of the local institutions and "market makers" (especially for international banks) to redirect these flows.

Ukrainian emitters are coming out to the foreign markets of the capital. The organizational and economic mechanisms of the electronic commerce development require certain system techniques on optimization of the relevant sales as well as the minimization of the taxation of the financial transactions. National emitters have to execute those regulatory requirements that are set out in the current legislation when entering the international stock markets. According to the Law of

Ukraine “On Securities and Stock Market” Ukrainian emitters can distribute the securities outside Ukraine only in case of the National Commission’s on Securities and Stock Market permission. The procedure for issuing permits for the distribution and / or circulation of Ukrainian emitters’ securities outside Ukraine, is approved by the National Commission on Securities and Stock Market and requires from the emitters, who wish to distribute their securities abroad, to keep to the following conditions: the registration of the emission of the securities; the admission of the securities to the stock exchange trade at one of the Ukrainian stock exchange; the corresponding of the securities quantity that are located outside Ukraine to the norms established by the Commission on Securities and Stock Market. The number of shares are planed to be placed abroad should not exceed more than 75% out of the total number of shares of the corresponding output.

In 2019 the new stage of the currency legislation liberalization in order to guarantee to the residents of Ukraine whole range of services usage, provided by the international system Internet calculations, is being planned to implement. The National Bank of Ukraine promotes the usage of the modern systems of the Internet calculations (such as PayPal, ApplePay, GoogleWallet and others alike) [10]. This will contribute to the expanding opportunities for the residents of Ukraine to use not only reliable and proved systems of international calculations but also extended possibilities for the usage of the electronic money by the residents of Ukraine.

References:

1. Базилевич В. Д., Ігнатюк А. І., Гайдай Т. В. Парадигмальні зрушення в економічній теорії ХХ століття. *Економічна теорія*. 2013. Вип. 1. С. 111–118.
2. Capital Markets Union. Measuring progress and planning for success. September 2018. 47 p.
3. Abbritti Mirko, Weber Sebastian. Market Regulation, Cycles and Growth in a Monetary Union // Working Paper. No. 19/123. June 3, 2019.
4. Розвиток фінансів в умовах відкритої економіки : колект. моногр. / Н. Г. Виговська, О. М. Петрук, М. М. Александрова та ін., ред.: О. М. Петрук; Житомир. держ. технол. ун-т. Житомир: Руга, 2012. 415 с.
5. Бесчастний А. В. Економічна безпека національної економіки: теорія, механізми забезпечення та реалізації : монографія / А. В. Бесчастний; Донец. держ. ун-т упр. Донецьк: Ноулідж, 2012. 279 с.

6. Зверяков М. І. Національна економічна система: проблеми теорії : монографія. О. : Астропринт, 2012. 319 с.
7. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. URL:http://reforms.in.ua/sites/default/files/upload/docs/complex_program_finance_v3_0.pdf.
8. Концептуальні засади нагляду за учасниками, які провадять професійну діяльність на фондовому ринку, на основі оцінки ризиків. 26.03.2019. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/kontseptualyn-zasadi-naglyadu-za-utchasnikami-yak-provadyaty-profesyynu-dyalynsty-na-fondovomu-rinku-na-osnov-otsnki-rizikv/> (дата звернення: 10.07.2019).
9. Рекомендацій щодо стратегічного підходу до створення, ліцензування та нагляду за інфраструктурою ринку капіталу з фокусом на біржі. 29.04.2019. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/rekomendats-shtodo-strategtchnogo-pdhdu-do-stvorennya-ltsenzuvannya-ta-naglyadu-za-nfrastrukturoyu-rinku-kaptalu-z-fokusom-na-b/> (дата звернення: 10.07.2019).
10. Стратегія Національного банку України. Програма дій 2019. НБУ, 2019. 32 с.

Iwona Kurkiewicz
Doktor nauk ekonomicznych,
Wykładowca w Wyższej Szkole Handlowej w Radomiu,
Radom, Polska

BUDOWANIE INNOWACYJNEGO PODEJŚCIA DO ZARZĄDZANIA KAPITAŁEM LUDZKIM Z WYKORZYSTANIEM COACHINGU

WSTĘP

W związku z szybko zmieniającym się współczesnym rynkiem, występowaniem silnej konkurencji, wdrażaniem nowych technologii oraz produktów, zarówno naukowcy jak i osoby zarządzające organizacjami wciąż poszukują nowych rozwiązań z obszaru zarządzania. Jednym z najważniejszych czynników życia i pracy organizacji jest zarządzanie kapitałem ludzkim. Współczesne przedsiębiorstwa coraz częściej dostrzegają potrzebę rozwoju personelu oraz wdrażania określonych, dostosowanych do potrzeb danej organizacji, metod motywowania. Elementem wspomagającym nowoczesne zarządzanie organizacjami XXI wieku jest coaching. Poprzez właściwe zarządzanie kapitałem ludzkim organizacja jest w stanie wielokrotnie ulepszyć swoją efektywność, zapewniać ciągle zwiększenie doskonałości metody pracy oraz umacniać swój pozytywny wizerunek zarówno w oczach klientów jak i pracowników.

TEORETYCZNE PODEJŚCIE DO COACHINGU

Etymologicznie słowo coaching pochodzi od angielskiego słowa *"to coach"*, co oznacza trenować, dawać korepetycje, inspirować¹. Coaching ma na celu pomoc człowiekowi w osiągnięciu celów i rozwiązywaniu różnego rodzaju problemów w każdej dziedzinie życia ludzkiego: biznesie, karierze, edukacji, zdrowiu, relacjach interpersonalnych. Coaching to również proces wspierania rozwoju i utrwalania umiejętności przy pomocy drugiej osoby – coacha – poprzez obserwację, stawianie

---

¹ S. Tatarchenkova, Technologie rozwoju uniwersalnych działań edukacyjnych uczniów w klasie i zajęć po godzinach: pomoc dydaktyczna, Sankt-Petersburg, KARO 2015, s. 48.

celów i zadań, regularne udzielanie informacji zwrotnych i trenowanie nowych zachowań. Coaching wywodzi się z nurtu psychologii pozytywnej.

Istnieje wiele definicji coachingu. Według Timothy Gallway'a, coaching jest sztuką tworzenia, poprzez rozmowę i zachowanie, środowisko, które ułatwia przemieszczanie się osoby do pożądanego celu, tak aby to przynosiło satysfakcję². Thomas Leonard uważa, że coaching to system służący realizacji wspólnego potencjału społecznego, osobistego i twórczego uczestników procesu rozwoju, w celu uzyskania maksymalnych możliwych rezultatów³. Autor książki "Skuteczny coaching" Myles Downey podaje następującą interpretację coachingu - to sztuka przyczyniająca się do poprawy skuteczności, szkolenia i rozwoju innej osoby. Według Johna Whitmore'a coaching to specjalna forma doradztwa, która jest kreatywnym partnerstwem⁴. Jest to wsparcie dla klienta, kładące główny nacisk na to, aby klient osiągnął swoje cele, niezależnie rozwiązując problemy i osiągając maksymalną realizację swoich możliwości. Jest to rodzaj indywidualnego wsparcia dla osób, których celem jest rozwój zawodowy i osobisty, zwiększanie efektywności osobistej. Zgodnie z Erickson International, coaching to kreatywna współpraca z klientem/coachee, celem której jest zaprojektowanie i wdrożenie konkretnych zmian w życiu osobistym i zawodowym klienta/coachee. Grant definiuje coaching jako „systematyczny proces wymagający współdziałania, nastawiony na szukanie rozwiązań i osiąganie rezultatów, w którym coach ułatwia osobie korzystającej z jego pomocy (coachee) zwiększenie wydajności pracy, samokształcenie, pomaga wzbogacić doświadczenie życiowe i przyspiesza jej rozwój osobisty” Z kolei Rosiński wskazuje, iż coaching to „sztuka ułatwiająca uwalnianie ludzkiego potencjału w celu osiągnięcia znaczących, istotnych celów” W odniesieniu do przywołanych definicji można stwierdzić, że coaching to idea umacniania

---

² T.Gallwey, Wewnętrzna gra w pracę (Работа как внутренняя игра), Alpina Business Books, Moscow 2007, s.5.

³ B.Duecase, <https://findyourcoach.com>, data dostępu 24.07.2019.

⁴ J.Whitmore, Coaching for Performance: GROWing Human Potential and Purpose: The principles and practice of coaching and leadership Nicholas Brealey Publishing, London-Boston, 2009, s. 9-20.

ilościowych i jakościowych cech człowieka poprzez ułatwianie samokształcenia, rozwoju osobistego i poprawy wydajności.

Ewolucja coachingu kształtowała się pod wpływem zarówno teoretyków jak i praktyków z zakresu psychologii. Przy określaniu koncepcji coachingu należy zwrócić uwagę na ogólną koncepcję rozwoju. Rozwój jest gwarancją przetrwania zarówno dla jednostki, jak i organizacji. Filozofia coachingu kształtowana jest w oparciu o pięć zasad jednego z najbardziej uzdolnionych i utalentowanych psychiatrów XX wieku, Milтона Ericksona. Zasady te są stanowią podstawy sesji coachingowej oraz gwarantują ich powodzenie i skuteczność wyników. Zasady Ericksona to:

1. Ludzie są w porządku.⁵
2. Każda osoba ma wszystkie zasoby.
3. Ludzie podejmują najlepszy wybór, do którego mają dostęp w danym momencie.
4. Każde zachowanie człowieka ma pozytywny zamiar.
5. Zmiany są nieuniknione.

Warto zauważyć, że zasady przedstawione przez M. Ericksona są systematyczną metodą wzrostu i rozwoju osobowości i relacji opartych na pozytywnym związku z zewnętrznym i wewnętrznym światem człowieka.

PRAKTYCZNE ASPEKTY COACHINGU W ROZWOJU PERSONELU

Współcześnie w zarządzania zasobami ludzkimi stosowane są różne metody i techniki a coaching łączy je i daje nowe możliwości. Coaching jest ważnym narzędziem wpływającym na wydajność każdej osoby indywidualnej, a więc całej organizacji. Także coaching pomaga odnaleźć kreatywny potencjał pracowników, daje im możliwość podejmowania decyzji samodzielnie, które dotyczą różnych zadań oraz przejęcia inicjatywy i odpowiedzialności za konsekwencje.

Menadżerowie coraz częściej dostrzegają oddziaływanie coachingu na doskonalenie, rozwój i motywację pracowników, a tym samym rozwój organizacji. Dla wielu z nich fakt występowania problemów jest rzeczą normalną, lecz

---

⁵ M.Wilczyńska M. I in., Moc coachingu, Helion , Gliwice 2013, s.23.

trudność wiąże się z ich rozwiązywaniem i podejmowaniem działań prewencyjnych. Dlatego też zrozumienie, że rozwój pracowników powinien być jednym z głównych celów każdej organizacji jest bardzo istotnym elementem zarządzania. Podejście coachingowe w nowoczesnym zarządzaniu to postrzeganie pracowników jako ogromny atut zasobów przedsiębiorstwa. To postrzeganie każdego pracownika jako wyjątkowej i kreatywnej osoby, która potrafi samodzielnie rozwiązywać różnego rodzaju problemy, samodzielnie realizować określone zadania oraz podejmować inicjatywy oraz decyzje oparte na odpowiedzialności.

Coachowie są ekspertami w tematyce procesu coachingu i często nie posiadają wiedzy specjalistycznej na temat konkretnej dziedziny przemysłu czy biznesu. Nie wykorzystują również swojej wiedzy eksperckiej, aby dokonywać oceny, kierować lub tworzyć rozwiązania dla klienta. Związek między coachem i coachowanym jest podstawą całości procesu coachingu. Coach i cocachingowany intencjonalnie budują relację, którą charakteryzuje rosnący wzajemny szacunek i zrozumienie.

Coaching jest szczególnie potężnym narzędziem we współczesnym środowisku. Udowodniono, że jest wysoce efektywnym sposobem na rozwijanie indywidualnej i organizacyjnej wydajności poprzez odblokowanie możliwości. Coaching jest coraz bardziej rozpowszechniony w organizacjach. Jednak niewiele badań pozwala obiektywnie określić w jaki sposób organizacje podchodzą do korzystania z coachingu. „Wg. badań Chartered Institute of Personnel and Development w Wielkiej Brytanii aż 78% respondentów odpowiedziało, że w ich firmach stosuje się coaching jako część systemu podnoszenia kwalifikacji pracowniczych. W 50% firm coaching stał się dominującym elementem szkoleń. Można przyjąć, że podobne tendencje występują w innych krajach UE i należy się spodziewać podobnych zjawisk na rynku Polskim. Już teraz coaching rekomendowany jest

jako kontynuacja wielu procesów szkoleniowych dla firm”⁶. Wyniki badania International Coach Federation przeprowadzonego przez PricewaterhouseCoopers oraz badania przeprowadzonego przez Viki G. Brock wskazują, iż szacowana liczba coachów w świecie to ok. 60.000 w tym w Europie ok. 20%-30%.

Zgodnie z Institute of Leadership and Management, 80% organizacji korzysta z coachingu jako narzędzie rozwoju pracowników a 9% planuje. Organizacje z dużą liczbą pracowników coraz częściej korzystają z coachingu do zarządzania personelem. Organizacje pozyskują więcej coachów wewnętrznie, ale korzystają z zewnętrznych coachów do coachingu kierowników wyższego szczebla.

Rozwój jest zarówno właściwością oraz cechą, tak i potrzebą każdego żywego systemu, jest on wewnętrznie nieodłączny i jest prawem filogenetycznym⁷. Pod koniec lat 70. T. Peters i R. Waterman byli jednymi z pierwszych, którzy sformułowali pomysł, że najlepsze firmy to są firmy, które się uczą⁸. Wiele przykładów sukcesu edukacji korporacyjnej w firmach takich jak Phillips, Shell Group, Motorola, Unilever, Dutch Royal pokazuje efektywność podejścia do uczenia się w działaniu, niezależnie od tego, czy używa się oryginalnej, czy dostosowanej formy⁹.

Zgodnie z tą koncepcją, wyróżniającą cechą organizacji uczącej się jest to, że nie tylko zdobywa nową wiedzę, ale także bada proces jej zdobycia i udostępnia pracownikowi praktyczną realizację tej wiedzy. Oznacza to, że "organizacja, która uczy się" to organizacja, w której ludzie świadomie studiują, badają i udoskonalają proces nauczania i świadomie zmieniają otaczającą ich rzeczywistość.

PODSUMOWANIE

Organizacje chcące dostosować się do wymagań współczesnego rynku poszukują wciąż nowych wyzwań i rozwiązań w celu poprawy swoich wyników, bądź też sposobu na przetrwanie. Pośród wielu możliwych rozwiązań znajduje się

---

⁶ www.pifs.org.pl/rynekcoachowpifsrpot08 - 25.07.2019.

⁷ A. Całek, Motywacje oraz bariery podjęcia studiów doktoranckich, Zarządzanie Publiczne Nr 1 (13), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2011, s.158

⁸ J.Wood, M. Wood (ed) W. Deming: Critical Evaluations in Business and Management, Routledge 2005.

⁹ M. Dadashzadeh (ed) Information Technology Education in the New Millennium, IRM Press, Hershey 2002, s.40.

coaching, który w wielu krajach już jest podejściem rozwojowym w zarządzaniu personelem. Skuteczność coachingu potwierdzają liczne badania, używając coachingu ludzie osiągają swoje cele znacznie wydajniej i szybciej oraz zyskują pewność, że wybrany przez nich kierunek rozwoju jest na prawdę takim, jakiego potrzebują

LISTA WYKORZYSTANYCH ŹRÓDEŁ:

1. Całek A., Motywacje oraz bariery podjęcia studiów doktoranckich, Zarządzanie Publiczne Nr 1 (13), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Krakow 2011.
2. Dadashzadeh M. (ed) Information Technology Education in the New Millennium, IRM Press, Hershey 2002.
3. Dueuease B., <https://findyourcoach.com>.
4. Gallwey T., Wewnętrzna gra w pracę (Работа как внутренняя игра), Alpina Business Books, Moscow 2007.
5. Tatarchenkova S., Technologie rozwoju uniwersalnych działań edukacyjnych uczniów w klasie i zajęć po godzinach: pomoc dydaktyczna, Sankt-Petersburg, KARO 2015.
6. Whitmore J., Coaching for Performance: GROWing Human Potential and Purpose: The principles and practice of coaching and leadership Nicholas Brealey Publishing, London-Boston, 2009.
7. Wilczyńska M., I in., Moc coachingu, Helion , Gliwice 2013.
8. Wood J., Wood M. (ed) Deming W., Critical Evaluations in Business and Management, Routledge 2005.

Magdalena Płotczyk
Doktor nauk humanistycznych w zakresie filozofii
Dziekan Wydziału Prawa i Administracji
Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu
Radom, Polska

ZASADA HUMANIZMU PRAWA KARNEGO W KONTEKŚCIE ROZWOJU CZŁOWIEKA I JAKO PRZYKŁAD NOWOCZESNYCH TRENDÓW W DZIEDZINIE PRAWA

Przedmiot rozważań zawartych w artykule stanowi zasada humanizmu prawa karnego. W przekonaniu autorki zasada ta wpisuje się w szeroko pojętą problematykę rozwoju przynajmniej na dwa sposoby. Jest bowiem nie tylko wyrazem przekonania o możliwości rozwoju człowieka (sprawcy/podejrzanego), ale także – stanowi przejaw rozwoju nowoczesnych trendów w dziedzinie prawa. Powyższa zasada została upowszechniona w nowożytnym i współczesnym prawie karnym dzięki działalności myślicieli zaliczanych do tzw. nurtu postępowo-humanitarnego [4, 30]. Jednym z jej prekursorów był Cesare Beccaria – oświeceniowy myśliciel i zarazem słynny krytyk kary śmierci. Jego dzieło *O przestępstwach i karach* można uznać za przykład tzw. koncepcji prawa karnego wartości. [4, 30; 1,45]. „Najważniejszą wartością w takiej koncepcji prawa karnego jest człowiek o przyrodzonej godności i wynikającej z niej prawach” [1, 45]. Jednym z nich jest prawo do rozwoju związanego z dynamicznym charakterem ludzkiej egzystencji. Z tego względu punkt wyjścia rozważań podjętych w artykule stanowi pojęcie rozwoju – zarówno w znaczeniu ogólnym oraz będącego *differentia specifica* bytu człowieka.

Rozwój (w znaczeniu ogólnym) to „proces przechodzenia do stanów lub form bardziej złożonych lub pod pewnym względem doskonalszych” [3, 3]. W kontekście postępu pojęcie rozwoju jest ściśle związane z pojęciem innowacji oraz z szeroko rozumianą działalnością innowacyjną. Współcześnie obserwuje się dynamiczny wzrost tego rodzaju działalności. Opiera się ona, jak podkreśla jej najbardziej znany teoretyk, Joseph Schumpeter - na zasadzie twórczej destrukcji

polegającej na nieustannym niszczeniu starych struktur i ciągłym tworzeniu nowych, jeszcze bardziej efektywnych [2,10-13]. Na gruncie prawa przez innowacyjne należy rozumieć takie regulacje prawne, które wychodzą naprzeciw potrzebom współczesnego człowieka i epoki, ponieważ w istotny sposób przyczyniają się do efektywnego podnoszenia jakości życia jednostek oraz społeczeństw.

Pokrewny antropocentryzm jest również wyróżnikiem humanizmu, który - „jako prąd umysłowy i kulturowy, stawiał człowieka w centrum wszelkich działań” [5,190]. Na gruncie prawa karnego jego przejawem jest wspomniana już zasada humanizmu. Zasada ta „nakazuje [...] całościowo ujmować dobre i złe zachowania w przeszłości, zachowanie obecne i prognozowane” [1,45]. W przypadku sprawcy lub podejrzanego, zasada humanizmu nakłada na organy wymiaru sprawiedliwości obowiązek trzeźwej i wielopłaszczyznowej oceny, spojrzenia na niego nie tylko przez pryzmat czynów będących jego udziałem w przeszłości, lecz także przez pryzmat tego, co może on dokonać (w przyszłości).

Jeśli chcemy mówić o człowieku w oderwaniu od działania (aktywności), to wówczas stracimy z oczu jego specyficznie ludzkie bycie. To bowiem aktywność (czy szerzej – *praxis*) stawia go ponad światem zwierząt, których sposób bycia polega na reagowaniu na określone bodźce i ślepych podporządkowaniu pewnym mechanizmom. Taki sposób bycia ma zatem wiele wspólnego z reaktywnością, a nie z aktywnością. Z tego względu, w sytuacji, gdy człowiek nie może być kimś więcej niż bytem zdolnym wyłącznie do reaktywności, to zarazem nie może on być obarczony odpowiedzialnością i tym samym karany za wytwory swojej działalności, a więc za swoje czyny.

Należy także podkreślić, iż zasada humanizmu prawa karnego jest źródłem wielu pytań, na które muszą odpowiedzieć twórcy regulacji prawnych. Wśród nich na pierwszy plan wysuwa się pytanie o to, jaki powinien być ich stosunek do kary śmierci? Jej wykonanie oznacza bowiem, że skazany nie może już być podmiotem żadnego przyszłego działania, bez względu na to, czy będzie ono ocenione jako

dobre, czy też jako złe. W ten sposób kara śmierci pozbawia go możliwości dalszego rozwoju.

Wnioski końcowe

Reasumując, przedstawiona w artykule zasada humanizmu prawa karnego eksponuje podmiotowość człowieka i jego zdolność kreacji otaczającej rzeczywistości. Artykuł miał także na celu ukazanie tej zasady jako przykładu rozwiązań w dziedzinie prawa, którego podstawę stanowi przekonanie o możliwości moralno-społecznej przemiany, samodoskonalenia i tym samym rozwoju ludzkiego bytu. Zwolennikami wprowadzenia tej zasady do państwowych regulacji prawnych, jak również jej szerszego stosowania w praktyce, są przeciwnicy kary śmierci, gdyż wyrok śmierci oznacza niemożliwość dalszego rozwoju skazanego. Do tej grupy należą także przedstawiciele organizacji występujących w obronie praw człowieka.

Lista wykorzystanych źródeł:

Derlatka M. Prawo karne wobec kryzysu tradycyjnych wartości. Prokuratura i Prawo No 5. 2016.

Nazarko J. Regionalny Foresight Gospodarczy. Scenariusze rozwoju innowacyjności mazowieckich przedsiębiorstw. Warszawa 2013.

Słownik języka polskiego PWN. wyd. internetowe.

Trafny M. Zasada humanizmu w kodeksie karnym. Prokuratura i Prawo No 3. 2007.

Walczyzna A., Łucjan I. Postęp techniczny a humanizacja pracy. Postępy Nauki i Techniki No 12. 2012.

Aleksander Pożyczka
Student kierunku Zarządzanie
Wyższa Szkoła Handlowa
w Radomiu
Radom, Polska

**GLÓWNE WYMAGANIA STAWIANE MENEDŻEROM BRANŻY
GASTRONOMICZNEJ PRZEZ POLSKICH I UKRAIŃSKICH
PRACODAWCÓW. BADANIA WŁASNE**

**MAIN REQUIREMENTS FOR MANAGERS IN THE GASTRONOMY
INDUSTRY BY POLISH AND UKRAINE EMPLOYERS.
OWN RESEARCH**

WSTĘP

Rynek usług gastronomicznych prężnie się rozwija. Postęp techniczny oraz rozwój rozwiązań innowacyjnych stawia coraz większe wymagania (techniczno-technologiczne oraz osobowe) nie tylko właścicielom lokali świadczącym te usługi, ale i pracownikom w nich zatrudnionym. Od kilku lat obserwuje się wzrost zapotrzebowania kadrowego na menedżerów restauracji, barów czy kawiarni. Autor postanowił więc przeprowadzić badania dotyczące kompetencji menedżerów gastronomii oraz oczekiwań pracodawców z Ukrainy i Polski. Badania zostały przeprowadzone z użyciem nowoczesnych technologii internetowych, które współcześnie są podstawowym narzędziem rekrutowania pracowników, jak również instrumentem badań zawodoznawczych oraz rynku pracy.

ORGANIZACJA BADAŃ

Procedura badawcza polegała na analizie treści ogłoszeń o pracę umieszczonych przez pracodawców z Polski i Ukrainy w bazie internetowej

(na portalach: pracuj.pl, OLX.pl, anonse.pl, work.ua, kinglory.eu, rabota.ua). Pod uwagę były brane ogłoszenia, w których poszukiwano: kierowników, menedżerów, dyrektorów (lub ich zastępców, asystentów) gastronomii, kawiarni, restauracji, lodziarnio-kawiarni, barów (znanych i lokalnych marek). Łącznie przeanalizowano treść 527 ogłoszeń – 285 polskich pracodawców i 232 ukraińskich. Badania zostały przeprowadzone w dniach 12.07.–13.07.2019 roku.

PRZENTACJA WYNIKÓW BADAŃ

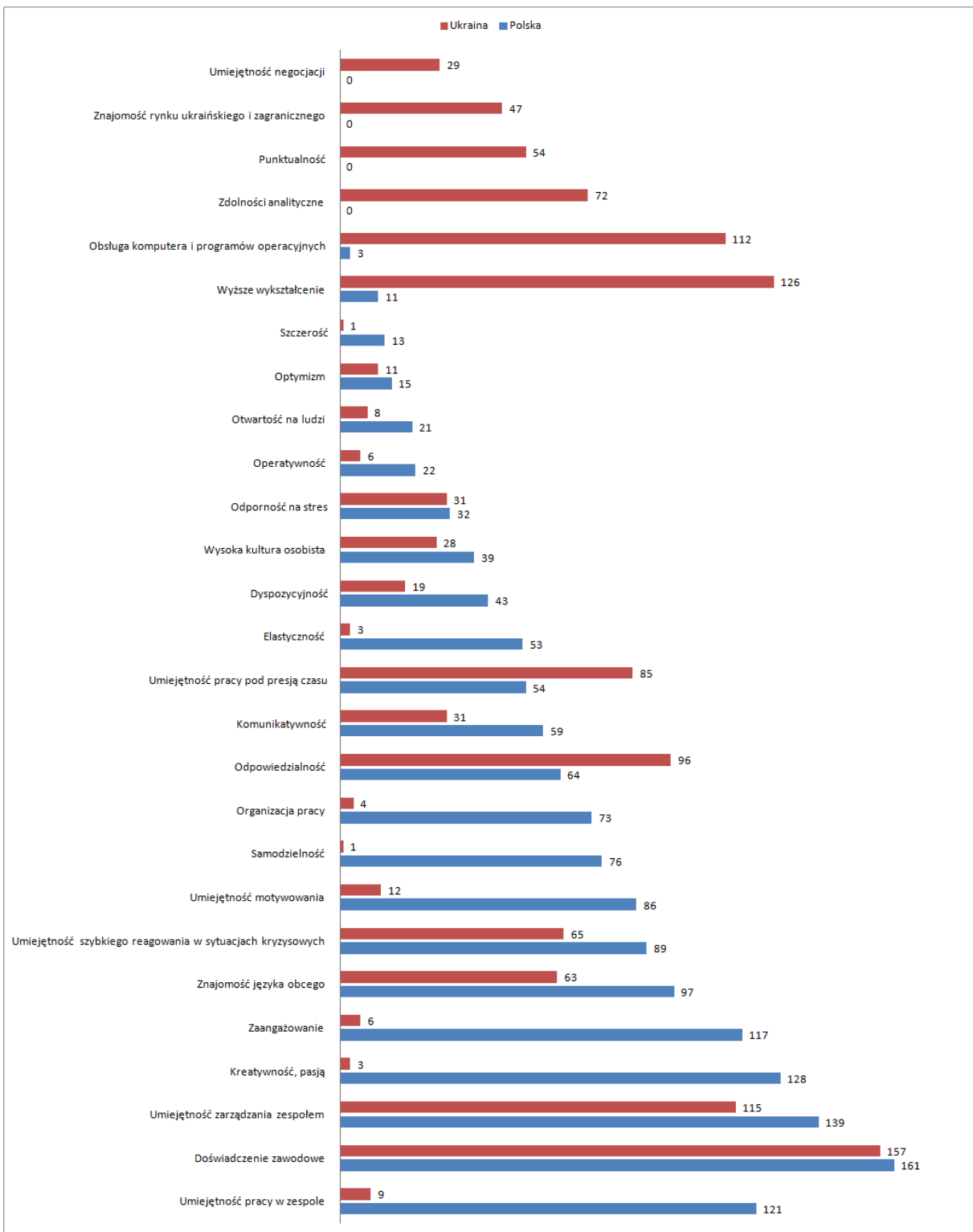
Z badań wynika, że wśród głównych wymagań polskich pracodawców reprezentujących branżę gastronomiczną znajdują się: doświadczenie zawodowe – 161 odpowiedzi (56,5%), umiejętność zarządzania zespołem – 139 odpowiedzi (48,8%), kreatywność/pasja – 128 odpowiedzi (44,9%), umiejętność pracy w zespole – 121 odpowiedzi (42,5%) oraz zaangażowanie – 117 odpowiedzi – 41,1% (rysunek 1).

Natomiast pracodawcy ukraińscy poszukują wśród menedżerów: doświadczenia zawodowego – 157 odpowiedzi (67,7%), wykształcenia wyższego – 126 odpowiedzi (54,3%), umiejętności zarządzania zespołem – 115 odpowiedzi (49,6%), umiejętności obsługi komputera i programów operacyjnych – 112 osób (48,3%) oraz odpowiedzialności – 96 odpowiedzi (41,4%). Warto zwrócić uwagę, że, zarówno w Polsce, jak i na Ukrainie, pracodawcy oczekują od menedżerów i kierowników doświadczenia zawodowego (minimum rocznego).

Co ciekawe, w polskiej branży gastronomicznej wyższe wykształcenie nie jest istotne (z badań wynika, że tylko 3,9% polskich pracodawców wymaga wyższego wykształcenia, zaś w ogłoszeniach dominuje wymóg minimum wykształcenia średniego lub pomaturalnego). Z kolei na Ukrainie wymóg ten jest bardzo ważny (54,3% odpowiedzi). Dla pracodawców ukraińskich istotna jest też umiejętność pracy pod presją czasu (36,6%). Dla pracodawcy polskiego natomiast nie jest ona ważna (17,9% odpowiedzi).

Odnotować też należy, iż z badań własnych wynika, że polscy pracodawcy właściwie nie umieszczają w ogłoszeniach o pracę wymogu znajomości obsługi komputera lub programów operacyjnych (tylko 1%), choć jeszcze kilka lat temu tego typu treść pojawiała się w niemal każdym ogłoszeniu. Natomiast zdaniem prawie połowy przebadanych ukraińskich pracodawców (48,3%) ta umiejętność powinna być wyeksponowana.

Jak zostało pokazane na rysunku 1, pracodawcy z Ukrainy poszukują u menedżerów gastronomii również takich umiejętności i cech jak: umiejętności analityczne (31%), punktualność (23,3%), znajomość rynku ukraińskiego i zagranicznego (20,3%) oraz umiejętności negocjacyjnych (12,5%). W przebadanych ogłoszeniach z Polski te umiejętności nie pojawiają się. Stąd można domniemywać, że w opinii polskich pracodawców nie są one istotne.

Rysunek 1. Umiejętności menedżerów gastronomii pożądane przez pracodawców z Ukrainy i z Polski

Źródło: badania własne

Polscy pracodawcy przywiązują natomiast ogromną uwagę do umiejętności motywowania personelu (30,2%), podczas gdy ich ukraińscy odpowiednicy właściwie nie dostrzegają znaczenia tej umiejętności (5,2%).

Nie eksponują również istotnej roli kreatywności/pasji w pracy na stanowisku menedżera gastronomii. W Polsce pojawia się ona niemal w połowie ogłoszeń (44,9%), na Ukrainie bardzo rzadko (1,3%). Podobnie jest z innymi umiejętnościami i kompetencjami: z zaangażowaniem (odpowiednio 41,1% i 2,6%), samodzielnością (26,7% i 0,4%), umiejętnością pracy w zespole (42,5% i 3,9%) oraz organizacją pracy (25,6% i 1,7%). Na podobnym poziomie znajdują się umiejętności szybkiego reagowania w sytuacjach kryzysowych (31,2% i 28%) oraz znajomość języków obcych (34% i 27,2%).

WNIOSKI

Z przeprowadzonych badań wynika, że dla pracodawców polskich i ukraińskich istotne jest doświadczenie zawodowe menedżerów. Na ich podstawie można także wyciągnąć wnioski, że polscy pracodawcy poszukują głównie kompetencji miękkich, takich jak: zaangażowanie, kreatywność, pasja, umiejętność pracy w zespole, umiejętność motywowania, zaś ukraińscy pracodawcy - „kompetencji twardych”, takich jak: wyższe wykształcenie, umiejętność obsługi komputera i programów operacyjnych, odpowiedzialność.

Powyższe różnice – jak można domniemywać – wynikają z faktu, iż rynek polski musi dostosować się do dość restrykcyjnych wymagań Unii Europejskiej. Ponadto UE od lat promuje ideę edukacji przez całe życie i permanentnego doskonalenia własnych umiejętności, kwalifikacji i kompetencji. Tym samym państwa członkowskie popierają rozwój takich umiejętności, które będą niezbędne w pracy na niemal każdym stanowisku.

Katarzyna Pyrgiel
Studentka Pedagogiki
Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu
Radom, Polska

PEDAGOGIKA PRACY A ROZWÓJ KOMPETENCJI WYMAGANYCH NA WSPÓŁCZESYM RYNKU PRACY

Słowa klucz: *pedagogika pracy, doradca zawodowy, poradnia psychologiczno-pedagogiczna, orientacja zawodowa i poradnictwo zawodowe.*

Pedagogika pracy to jedna z najważniejszych nowoczesnych subdyscyplin pedagogicznych. Encyklopedia pedagogiczna definiuje pedagogikę pracy jako „dyscyplinę naukową obejmującą całość problematyki pedagogicznej, wynikającej z zetknięcia człowieka z pracą”. [5, 565]. Obecnie jesteśmy świadkami dynamicznych przemian zachodzących w pedagogice pracy. Sprawiają one, iż zagadnienia wchodzące w zakres zainteresowań pedagogiki pracy są nieustannie poszerzane. Przedmiotem zainteresowań pedagogiki pracy (w ujęciu klasycznym) nie jest bowiem już tylko relacja *człowiek-wychowanie-praca*. [2,13], gdyż w jej przypadku istnieje szeroki wachlarz zagadnień z nią związanych. Ten stan rzeczy wynika z rozwoju samego rynku pracy, jak i postępu technicznego oraz rozwoju działalności innowacyjnej, która powoduje wzrost zapotrzebowania na ciągle nowe kompetencje. To wszystko sprawia, iż zagadnienia wchodzące w zakres zainteresowań pedagogiki pracy są nieustannie poszerzane, a ta subdyscyplina ciągle się rozwija.

Pedagogika pracy korzysta z dorobku wielu innych dziedzin, takich jak m. in. pedagogika społeczna, socjologia czy zarządzanie. Szczególnie mocno jest ona związana z zarządzaniem zasobami ludzkimi. Prowadzone w jej ramach badania zawodoznawcze pozwalają na zidentyfikowanie współczesnych trendów rynkowych. W ten sposób badania te przyczyniają się do tworzenia innowacyjnych

rozwiązań w zakresie zarządzania firmami i instytucjami oraz rozwoju nowoczesnej kultury organizacyjnej.

Przedstawiciele pedagogiki pracy zajmują się zarówno badaniami zawodoznawczymi - zorientowanymi na rozpoznawanie kompetencji, na które jest zapotrzebowanie na rynku pracy, jak i doradztwem zawodowym pozwalającym na kształtowanie tych kompetencji. Doradztwo to jest współcześnie bardzo istotnym narzędziem wspierania rozwoju zawodowego osób w różnym wieku. Obecnie jesteśmy bowiem świadkami dynamicznych zmian związanych z reformą oświaty i koniecznością dostosowania polskiego systemu edukacji i zatrudnienia do unijnych standardów. Jak zauważają specjaliści, współcześnie „rośnie znaczenie instytucjonalnej i pozainstytucjonalnej pomocy młodzieży i osobom dorosłym w przygotowaniu i dokonywaniu wyboru ścieżki kształcenia, podejmowaniu decyzji zawodowej” [1,210].

W prezentowanym artykule przyjęto definicję doradztwa (poradnictwa) zawodowego Ewy Podoskiej-Filipowicz. Jej zdaniem „orientacja zawodowa i poradnictwo zawodowe rozumiane są jako pomoc w rozwoju zawodowym jednostek lub grup, w której osoby pomocy tej udzielające (doradcy) odwołują się przede wszystkim do sfery poznawczej (orientacja zawodowa), emocjonalnej i motywacyjnej (poradnictwo zawodowe) osobowości”. [4,63].

Istnieją 3 różne metody doradztwa zawodowego stosowane w ramach pedagogiki pracy – metoda poradnictwa liberalnego, metoda poradnictwa dialogowego oraz metoda poradnictwa dyrektywnego. Wspomniane metody są uniwersalne, tzn. nie dotyczą wyłącznie poradnictwa zawodowego, gdyż umożliwiają również proces doskonalenia zdolności komunikacyjnych oraz pozwalają na efektywne rozwiązywanie problemów, nie tylko zawodowych. Dlatego przyczyniają się pośrednio do osobistego rozwoju osób korzystających z powyższego poradnictwa [1, 91-105].

Lista wykorzystanych źródeł:

1. Bednarczyk H., Figurski J., Żurek M. Pedagogika Pracy. Doradztwo zawodowe. Radom 2005.

- 2.Kwiatkowski S.M. Pedagogika pracy jako subdyscyplina pedagogiczna. Kwiatkowski, S.M, Bogaj A., Baraniak B. Warszawa 2007.
- 3.Okoń W. Nowy słownik pedagogiczny. Warszawa 2001.
- 4.Podoska-Filipowicz E. Zarys zawodoznawstwa, orientacji i poradnictwa zawodowego. Częstochowa 2008.
- 5.Pomykało W. Encyklopedia pedagogiczna Warszawa 1996.
- 6.Wojtasik B. Warsztat doradcy zawodu - aspekty psychologiczno-pedagogiczne. Warszawa 1997.

Lyudmyla Alekseyenko
Doctor of science in economics, Professor
Chief of Department of Accounting and Finance
Ivano-Frankivsk Research and Development Institute of Management
Ternopil National Economic University
Ternopil, Ukraine

Oksana Tulai
Doctor of science in economics, Professor
Professor of the Department of Finance named after S. I Yuriy
Ternopil National Economic University
Ternopil, Ukraine

CONCEPT OF INNOVATION IN THE FINANCIAL POLICY PRIORITIES

The process of capitalization of the economic relations determines the increasing role of the capital in the dispossession of labor results. It becomes evident through the increasing amounts of the fictitious capital, the derivatives (derivatives of the finance instruments) as for the real capital. According to the valuable (cost) volume the financial and its instruments, i. e. the derivatives (derivatives of the finance instruments) are the important forms of the capital. The economy is a complex open system, not stable enough, creates a huge potential for new constructive ideas in economics, particularly in finances – financialisation, that reflects fundamental changes in the structure of the world economy, connected with the exaggerated dominance of the financial sector [1, 111].

Since 2000s there have been changes in the institutional structures on the raw materials markets, connected with the development of the derivatives of the finance instruments, and the financial intermediaries' role has increased, i.e. the process of the financing of the market is taking place [2; 3]. The development of the financial sector requires the advanced adaptation of the institutional economic theory conceptual apparatus according to the segment of the financial sector. The problem of the financial sector formation in the conditions of the open economy has been the topic of fundamental studies of such native scientists and economists,

as M. Alexandrova, N. Vyhovska, O. Petruk [4], A. Beschastnyy [5], M. Zvyeryakov [6] and others.

There is the economic mentality and the institutional trust among the important determinants of the formation of the national tax systems. Various forms of the globalization are changing not only the global architectonics, the regularities of global markets development or the priorities of their regulation, but also the trends and mechanisms of interaction between the states in the sphere of the tax systems development.

The complex program of the development of the financial sector of Ukraine has foreseen by 2020 the following [7]: the introduction in Ukraine the common rules as in the European Union concerning the free movement of the capital, the currency legislation liberalization, the introduction of mechanisms to hedge against currency risks (the dollarization Ukrainian banks liability at below 40%); the introduction of new requirements concerning the securities' sojourning in the stock exchanges' lists, the modernization of the clearing and calculation systems, and particularly, the realization by the Central depository office the depository accounting of all emissive securities.

Since the volume of assets, placed offshore, has increased their influence began to grow.

The main features of the offshore economy are the following:

- the formation of the intricate ownership models, that allow to hide the actual organizations' beneficiaries and to determine the legal control of them from the foreign offshore companies' side. The greatest danger, concerning the strategic assets, lies in the possibility of their simplified exclusion. The owners' economic responsibility for the taken decisions is reducing and this may affect the enterprises' activities and the quality of management;

- the financial and business transactions with offshore companies in order to reduce the level of tax payments to the budget;

– the usage of the offshore companies for withdrawing funds from the national economy, transferring of the profit centers into foreign jurisdictions and its concealment (for legalization of fraudulent gains).

In 2009 the activities of the Global Forum on information transparency and exchange of information for the taxation purposes were reorganized. In 2015, there were 121 countries among its members.

The advantages of the offshore companies' usage are the following:

– there are more wider opportunities for the funds redistribution from the national economies (in case of their excess or tense in the financial / political situation) to other markets, that offer better conditions for capital investments and due to that the development of new financial centers;

– the increasing of the companies' competitiveness in the global economy through the implementation of the more flexible strategies of development in comparison with the market participants, who don't use the offshore jurisdiction in their work.

The approaches of OECD, the EU and the USA, concerning the prevention the process of the economy offshore, have their own peculiarities, although they are aimed at the achieving common goals:

– reducing of the level of the beneficiaries' anonymity of offshore companies and conducted operations by them;

– preventing the offshore usage for the unfair tax planning and for the reduction of the level of taxation of the individual companies and citizens;

– increasing of the taxation base due to the taxation payments on income, that are received in the offshore areas;

– raising of the cross-border funds movement stability and reducing of the offshore speculative capital's impact on the national financial markets.

The calculations of the USA government show that the implementation of this initiative will increase the revenues into the national budget for about 1 billion dollars of the USA and strengthen the fiscal discipline. The problem of the usage of the offshore jurisdictions by big companies in order to reduce tax payments is

remaining urgent for the United States: 83 out of the 100 largest American corporations, the shares of which are circulating on the stock exchange, have subsidiary companies offshore; moreover the number of controlled structures reaches up to 400.

Requiring from the foreign financial institutions to provide information about the incomes of American taxpayers, the United States keep the bank secrecy de facto with regard to the passive investments into their economy due to usage of the program "Qualified Intermediaries". This program allows to foreign financial organizations during the implementation of the investment operations on the territory of the USA on behalf of the foreigners' interests to preserve their anonymity.

The additional initiative of the European Union, which is aimed at the reducing of the offshore companies' opportunities in the investment area, has been the initiative of 11 EU countries about the introduction of the taxes on the financial transactions (Financial Transaction Tax). The mentioned taxes will be charged during the implementation of agreements with securities and derivative instruments. The main purpose of the tax is to reduce the profitability in case of the speculative transactions on the financial markets and due to this to limit the possible pressure on the market from the side of dishonest institutions. As the result: this tax has to promote the efficient allocation of resources in the real sector of economy.

In the global economy, the national financial regulators of those countries, the market of which is forming, face with the difficulties of the transition period [8; 9]. This process causes the growth of the macroeconomic imbalances, and the participation of the foreign investors in the home market of bonds activities creates some countries the additional source of the volatility on the markets and the pressure on the capital flows. The IMF experts believe that these changes have led to the emergence of the "system discrepancy of liquidity", that is to say to the discrepancy between the potential scales of the capital outflow and the possibilities

of the local institutions and "market makers" (especially for international banks) to redirect these flows.

Ukrainian emitters are coming out to the foreign markets of the capital. The organizational and economic mechanisms of the electronic commerce development require certain system techniques on optimization of the relevant sales as well as the minimization of the taxation of the financial transactions. National emitters have to execute those regulatory requirements that are set out in the current legislation when entering the international stock markets. According to the Law of Ukraine "On Securities and Stock Market" Ukrainian emitters can distribute the securities outside Ukraine only in case of the National Commission's on Securities and Stock Market permission. The procedure for issuing permits for the distribution and / or circulation of Ukrainian emitters' securities outside Ukraine, is approved by the National Commission on Securities and Stock Market and requires from the emitters, who wish to distribute their securities abroad, to keep to the following conditions: the registration of the emission of the securities; the admission of the securities to the stock exchange trade at one of the Ukrainian stock exchange; the corresponding of the securities quantity that are located outside Ukraine to the norms established by the Commission on Securities and Stock Market. The number of shares are planned to be placed abroad should not exceed more than 75% out of the total number of shares of the corresponding output.

In 2019 the new stage of the currency legislation liberalization in order to guarantee to the residents of Ukraine whole range of services usage, provided by the international system Internet calculations, is being planned to implement. The National Bank of Ukraine promotes the usage of the modern systems of the Internet calculations (such as PayPal, ApplePay, GoogleWallet and others alike) [10]. This will contribute to the expanding opportunities for the residents of Ukraine to use not only reliable and proved systems of international calculations but also extended possibilities for the usage of the electronic money by the residents of Ukraine.

References:

1. Базилевич В. Д., Ігнатюк А. І., Гайдай Т. В. Парадигмальні зрушення в економічній теорії ХХ століття. *Економічна теорія*. 2013. Вип. 1. С. 111–118.
2. Capital Markets Union. Measuring progress and planning for success. September 2018. 47 p.
3. Abbritti Mirko, Weber Sebastian. Market Regulation, Cycles and Growth in a Monetary Union // Working Paper. No. 19/123. June 3, 2019.
4. Розвиток фінансів в умовах відкритої економіки : колект. моногр. / Н. Г. Виговська, О. М. Петрук, М. М. Александрова та ін., ред.: О. М. Петрук; Житомир. держ. технол. ун-т. Житомир: Рута, 2012. 415 с.
5. Бесчастний А. В. Економічна безпека національної економіки: теорія, механізми забезпечення та реалізації : монографія / А. В. Бесчастний; Донец. держ. ун-т упр. Донецьк: Ноулідж, 2012. 279 с.
6. Зверяков М. І. Національна економічна система: проблеми теорії : монографія. О. : Астропринт, 2012. 319 с.
7. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. URL:http://reforms.in.ua/sites/default/files/upload/docs/complex_program_finance_v3_0.pdf.
8. Концептуальні засади нагляду за учасниками, які провадять професійну діяльність на фондовому ринку, на основі оцінки ризиків. 26.03.2019. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/kontseptualyn-zasadi-naglyadu-za-utchasnikami-yak-provadyaty-profesyну-dyalynsty-na-fondovomu-rinku-na-osnov-otsnki-rizikv/> (дата звернення: 10.07.2019).
9. Рекомендацій щодо стратегічного підходу до створення, ліцензування та нагляду за інфраструктурою ринку капіталу з фокусом на біржі. 29.04.2019. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/rekomendats-shtodo-strategtchnogo-pdhdu-do-stvorennya-ltsenzuvannya-ta-naglyadu-za-nfrastrukturoyu-rinku-kaptalu-z-fokusom-na-b/> (дата звернення: 10.07.2019).
10. Стратегія Національного банку України. Програма дій 2019. НБУ, 2019. 32 с.

Максим Алексеєнко
доктор економічних наук, професор
професор кафедри банківської справи
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА БАНКІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РЕСУРСУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ КОНЦЕПТ

В банківській системі депозити є одним з основних джерел формування ресурсного потенціалу. В умовах падіння довіри до банківської системи особливої уваги заслуговує проблематика залучення коштів населення. У липні 2019 року міжнародне рейтингове агентство Moody's Investors Service змінило прогноз для банківської системи України на «стабільний» з «позитивного». Перегляд рейтингу пов'язаний з ризиками зростання споживчого кредитування. Питома вага проблемних кредитів у банківській системі України має знизитися до 54% до кінця 2020 року з 69% у 2018 року завдяки активізації кредитування й списанню старих кредитних боргів [1, 8].

Дослідженню сутності депозитної політики та вибору заощадником фінансових інструментів в умовах актуалізації проблематики формування інноваційного ресурсу присвячена низка праць вітчизняних учених: О. Дзюб люка [2], М. Зверькова, І. Лютого, О. М. Колодізев [3], Л. Кузнєцової, Л. Примостки, С. Реверчука, М. Савлука, Е. Шульц [4, 93–97]. Проте залишається багато проблемних питань щодо використання грошових заощаджень населення.

У банківській практиці банки і клієнти починають пошуки шляхів уникнення чи зменшення втрат від оподаткування [5, 9–19]. Для цього розробляються нові чи вдосконалюються існуючі фінансові інструменти. Виходячи з оподаткування доходів по вкладах виокремлюють неоподатковані депозити-податки з одержаних доходів вкладником не сплачуються, та оподатковані депозити-податки сплачуються згідно з

чинним законодавством. Оподаткування доходів по депозитах негативно впливає (і щодо вкладника, і щодо банку) на залучення коштів на депозити. Воно може спричинити підвищення розміру депозитного процента, а відповідно й розміру плати за операції і послуги, здійснювані чи надавані банками.

У банківській системі популярним стає інвестування в облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). Для представлення інтересів своїх клієнтів за операціями з цінними паперами банки мають відповідні ліцензії для надання своїм клієнтам депозитарних послуг з відкриття рахунків в цінних паперах та брокерські послуги з купівлі-продажу ОВДП. ОВДП через банк можна отримати таким чином: клієнт відкриває в банку рахунок у цінних паперах; підписує із банком договір на брокерське обслуговування; здійснюється підбір, придбання і зарахування ОВДП на рахунок.

У клієнтів банків інтерес до цих цінних паперів зростає завдяки високій прибутковості та державним гарантіям повернення коштів. Також відсотки від ОВДП не обкладаються податком на прибуток фізичних осіб (ПДФО), що становить 18%. Клієнти сплачують лише військовий збір (1,5% від нарахованих процентів). ОВДП можна продати у будь-який момент, тоді як депозит може бути без права дострокового розірвання угоди. Крім того, держава гарантує 100% оплату ОВДП.

Залежно від відображення в бухгалтерському обліку банку депозитів вони поділяються на залучені та розміщення депозити. Для вкладників і банку важливою є ознака розміру депозитного процента, котрий має діяти протягом строку договору. За цією ознакою депозити бувають: з фіксованою процентною ставкою; з плаваючою (змінною) процентною ставкою; безпроцентні. Використання банками депозитів з плаваючою процентною ставкою потребує наявності високваліфікованих спеціалістів, уміння прогнозувати ситуацію в економіці та на грошовому ринку, наявності відповідних об'єктів для розміщення коштів, залучених на таких умовах.

Контокорентний рахунок в Україні не використовується банками, вони в своїй діяльності вдаються до такого інструменту як поточний рахунок з овердрафтом. Цей рахунок допускає тимчасове перевищення суми списання коштів над їх залишком на рахунку, що свідчить про залучення в оборот кредиту. Від'ємне сальдо на цьому рахунку називається овердрафтом, його розмір регулюється договором між банком і клієнтом. За режимом функціонування поточний рахунок з овердрафтом подібний до контокорентного, проте є й суттєві відмінності. По-перше, при овердрафті видача кредитів носить нерегулярний, епізодичний характер, тоді як при контокоренті – регулярний. Відповідно для поточного рахунка з овердрафтом характерний кредитовий залишок, а для контокорентного-дебетовий залишок. По-друге, поточні рахунки з овердрафтом відкриваються юридичним і фізичним особам, а контокорентні рахунки-тільки юридичним особам, тобто їх сфера застосування вузжа. По-третє, наявність поточного рахунка з овердрафтом не виключає можливості відкриття клієнтом для проведення окремих операцій додаткових позичкових рахунків, тоді як на контокорентному рахунку відображаються всі поточні операції клієнта.

Умовними є ті депозити, за оформлення яких встановлюються будь-які інші, ніж по депозитах на вимогу та строкових депозитах, умови залучення і повернення коштів. Умови за депозитом не повинні суперечити законодавству або містити неясності, які можуть утруднити повернення депозиту вкладнику. Для одержання умовного депозиту може бути потрібно, крім інших документів, пред'явити документи які засвідчують виконання зазначеної умови чи умов. Різновидом умовних депозитів є гарантійні депозити, тобто кошти, які банк-кредитор залучає на депозит з метою захисту себе від кредитного ризику. Вкладник гарантійного депозиту має право на одержання кредиту в межах розміру депозиту без додаткового забезпечення.

До умовних можна віднести депозити, які дозволяють вкладнику вільно користуватися коштами, а також отримувати підвищений відсоток на залишок по рахунку. Зазвичай такі депозити не гарантують такі відсотки, як

строкові. Вкладнику відкривається банком картковий рахунок, з якого він може самостійно зокрема через банкомат, інформаційно-платіжний термінал чи інтернет-банкінг перераховувати кошти на рахунок, за яким банком на його залишок нараховується підвищений відсоток. Якщо вкладнику знадобляться кошти, то він самостійно здійснює повернення коштів на картковий рахунок з якого здійснює відповідні платежі та/або отримає готівку. Іноді банки пропонують додатковий дохід на картковий рахунок, за котрим нараховується відсоток на залишок коштів. Однак в цьому випадку банк може стягувати плату за обслуговування рахунка та/або встановлює плату за зняття коштів в банкоматах.

Іншим різновидом умовних депозитів є ощадні депозити, які призначені для нагромадження та вкладення грошових заощаджень. Мова йде про те, що ощадні депозити не призначені для обслуговування поточних потреб вкладників та обслуговування їх платіжного обороту, а також для розміщення коштів на заздалегідь визначений строк. Для ощадних депозитів характерним є повільне, плавне зростання, а також те, що їх використання здебільшого відбувається через тривалий проміжок часу.

Залучаючи кошти на валютні депозити, банки законодавчо обмежені у наданні валютних кредитів. Слід врахувати й те, що відбувається оподаткування доходу, одержаного за депозити, які розміщені в депозитних корпораціях. Національний банк, керуючись Законом України «Про валюту і валютні операції», продовжує здійснювати валютну лібералізацію, спрощення умов продажу і купівлі іноземної валюти. Одним з ключових рішень, яке було одностайно підтримано бізнесом, став дозвіл на репатріацію дивідендів за всі попередні роки і збільшення місячного ліміту з 5 до 7 млн дол США [6, с. 8].

Особливої уваги заслуговує удосконалення структури регуляторних органів в банківському секторі, оскільки відбувається загострення конкуренції між банківськими та небанківськими фінансовими посередниками; проникнення та освоєння ними різних ринків фінансових

послуг, тобто універсалізація їхньої діяльності; з'являються великі фінансові конгломерати, що належать одним власникам, але працюють на різних ринках фінансових послуг; посилюється взаємозв'язк та взаємозалежність між окремими складовими фінансового сектору.

Світова практика виокремлює три основні моделі організації нагляду за діяльністю фінансових посередників. Перша модель базується на чіткому розподілі повноважень регуляторно-наглядових органів за окремими секторами фінансового ринку, зокрема банківським, небанківським та фондовим. Друга модель передбачає розподіл повноважень регуляторно-наглядових органів на основі завдань і функцій нагляду: пруденційний нагляд за фінансовими посередниками та на регулювання бізнесу у фінансовому секторі. Третя модель ґрунтується на консолідації нагляду за фінансовим сектором в єдиному органі – мегарегуляторі.

Зауважимо, що важливу роль в збереженні заощаджень громадян відіграє Фонд гарантування вкладів фізичних осіб [7, 14–39; 8, 28–43]. У 2014-2015 роках Фонд отримав кредити від Національного банку на суму понад 20 млрд грн під 12,5-14%; протягом 2014-2016 років для забезпечення значних обсягів виплат вкладникам неплатоспроможних банків Фонд залучив у Міністерства фінансів України кредити у вигляді державних цінних паперів на загальну суму 59,6 млрд грн. Вартість запозичень від Міністерства фінансів становила від 9,99% до 12,5% річних. У січні 2019 року залишок боргу за векселями Міністерства фінансів України становить понад 52 млрд грн, за якими Фонд має сплатити понад 70,5 млрд грн відсотків. За таких умов до управління банківським сегментом висуваються нові вимоги, які передбачають потребу в оптимізації залучення та розміщення банківських ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Moody's ухудшило прогноз для банковской системы Украины. 05.07.2019. URL:http://tristar.com.ua/2/news/moodys_uhudshilo_prognoz_dlia_bankovskoi_sistemy_ukrain_u_11914.html (дата звернення: 11.07.2019).

2. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності: монографія / О. В. Дзюблюк, В. В. Корнєєв, В. І. Міщенко та ін. ; за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2017. 298 с.
3. Формування монетарної політики Національного банку в контексті забезпечення сталого розвитку економіки України: Монографія / О. М. Колодізев, І. О. Губарєва, Є. М. Огородня. Харків : ІНЖЕК, 2015. 325 с.
4. Шульц Е. П. Особливості сучасної депозитної політики банків. *Банківська справа*. 2015. № 3. С. 93–97.
5. Алексеєнко М.Д. Практика залучення фінансовими посередниками заощаджень населення. *Фінанси, облік і аудит* : зб. наук. пр. 2016. № 1 (27). С. 9–19.
6. Стратегія Національного банку України. Програма дій 2019. НБУ, 2019, 32 с.
7. Козьменко С. М., Шкільник І. О., Савченко Т. Г. Реформа національної системи гарантування вкладів: ключові положення та перспективи розвитку. *Вісник Національного банку України*. 2012. № 6. С. 14–39.
8. Шкляр А. І. Функціональні проблеми системи гарантування вкладів в Україні та шляхи їх вирішення. *Економіка України*. 2016. № 2. С. 28–43.

Олег Батюк
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики
Київського інституту
інтелектуальної власності та права
Національного університету
«Одеська юридична академія»
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-2291-4247>

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ВИДУ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У ПРОЦЕСІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ВЧИНЕНИХ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

У процесі встановлення об'єктивної істини при розслідуванні злочинів загалом та вчинених в установах виконання покарань, на далі (УВП) використання спеціальних знань допомагає всебічно, повно, об'єктивно дослідити обставини справи, ще основоположник науки криміналістики Г. Гросс акцентував увагу на важливій ролі спеціальних знань у встановленні об'єктивної істини, можливості дослідження «реальних доказів» [1].

Вивченню проблеми використання спеціальних знань у криміналістиці присвятили свої праці такі вчені, як Р. С. Белкін, С. Ф. Бичков, А. І. Вінберг, Г. І. Грамович, В. Г. Гончаренко, І.В. Гора, О. О. Ейсман, Г. Г. Зуйков, В. Я. Колдін, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, В.А. Колесник, В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко, В. Г. Лукашевич, Г. М. Надгорний, М. В. Салтевський, М. Я. Сегай, В. Ю. Шепітько та багато інших. Проте зауважимо що лише поодинокі наукові праці були присвячені використанню інноваційних технологій в криміналістиці у процесі розслідування та розкриття злочинів, саме це й визначає актуальність обраної теми наукового дослідження.

Розглядаючи можливості використання інноваційних технологій як виду спеціальних знань у процесі розслідування злочинів вчинених в установах виконання покарань, перш за все, на наш погляд, варто зрозуміти сутність поняття інноваційні технології — радикально нові чи вдосконалені

технології, які істотно поліпшують умови виробництва або самі виступають товаром [2].

Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу у XXI столітті дозволяє з впевненістю стверджувати, що поява радикально нових чи удосконалених технологій повинно стати на озброєння науки криміналістики з метою економії часу який у процесі розслідування та розкриття злочинів в УВП є досить швидкоплинним, економії сил та засобів які виділяються для вирішення поставлених перед практичними працівниками органів розслідування завдань. Вважаємо що інноваційні технології повинні стати невідомою частинною діяльністю з розкриття, розслідування і попередження злочинів які повинні використовуватися практичними працівниками правоохоронних органів спочатку на рівні усвідомлення у вигляді знання про інноваційну технологію розслідування (його структуру, взаємозв'язку елементів структури яка буде виявлятися в можливості раціонального його використання), потім у процесі такої діяльності саме у практичній реалізації інноваційної технології та особливо у її результаті який повинний бути процесуально закріплений у формально-юридичному процесуальному документі чи рішенні. Саме тому вважаємо, що під інноваційною технологією розслідування злочинів загалом, та в УВП зокрема, потрібно розуміти радикально нові чи вдосконалені технології які утворюють впорядковану сукупність дій (діяльність), яка забезпечується необхідними матеріальними ресурсами, та реалізується відповідними суб'єктами визначеними нормативно-правовими актами.

Метою використання інноваційних технологій у процесі розслідування злочинів в УВП повинно стати: допомога в збиранні (виявленні, фіксації, вилученні, забезпеченні зберігання), дослідженні доказів (зокрема слідів, речових доказів). На підставі результатів застосування інноваційних технологій як виду спеціальних знань практичні працівники правоохоронних органів повинні висувати версії, планувати розслідування, перевіряти докази, обирати найдоцільнішу тактику окремих слідчих дій.

Варто погодитись із тими науковцями, які зазначають, що активізація розвитку автоматизованих інформаційних систем сприяє впровадженню правового моніторингу за допомогою електронних форм збору, обробки та аналізу вихідних даних щодо реалізації нормативної правової інформації [3,с.15].

Саме тому, ми вважаємо, що використання інноваційних технологій у вигляді автоматизованих інформаційних систем у процесі процесі розслідування злочинів в УВП можливо на базі знань які запропонували Т. Максвел і С. Буркгард, а саме використання двох підходів до правових інформаційно-пошукових систем, які побудовані на інструкції інженерії знань (ІЗ) та нейролінгвістичному програмуванні (НЛП). Огляд кожного з підходів передбачає, що пошук, ґрунтуючись виключно на інструкції інженерії знань не є стійким в довгостроковій перспективі [4, с. 71]. На наше переконня, такі НЛП-моделі, засновані на використанні ІЗ пов'язані з набором навичок осіб які вчиняють злочини в УВП. Пов'язавши НЛП на основі ІЗ з поняттям допиту, і ментальними моделями поведінки особи яка вчинила злочин в УВП, можемо тепер побачити можливість застосувати НЛП для успішного розкриття події злочину. Внаслідок масштабування масиву електронних даних про подію злочину, інформація стає швидко доступною.

Зауважимо, що на сьогодні розроблена значна кількість ефективних сучасних засобів пошуку (відновлення) знищеної електронної інформації. Практика показує, що якнайповніше доказову базу можна сформувати, залучаючи фахівців у галузі інформаційних технологій, які постійно використовують у своїй повсякденній діяльності новітні програмні засоби. Зокрема, судовими експертами України на сьогодні використовуються такі сучасні програмні продукти, як X-Ways Forensics, EnCase Forensics, FTK, AccessData Forensic Toolkit, Forensic Disk Decryptor, MailPro, FileLister та ін.

Саме тому, ми вважаємо за доцільне у процесі розслідування злочинів вчинених в УВП залучати експертів та спеціалістів у сфері програмного

комп'ютерного моделювання яке дозволить використовувати для отримання нових знань (інформації) про особу яка вчинила злочин та саму подію наближену оцінку поведінку яка буде занадто складною для аналітичного дослідження слідчого який розслідує злочин вчинений в УВП. Вважаємо, що масштаб подій що імітуються за допомогою комп'ютерного моделювання значно перевершить все можливе з використанням традиційного паперу і ручки.

З метою успішного попередження злочинів в УВП, пропонуємо використовувати інноваційні технології відеоспостереження як у денний та нічний час доби на території УВП, а також інноваційні технології у сфері охорони периметру УВП та її окремих зон.

Так найбільш інноваційним устаткуванням охоронного відеоспостереження Dahua Technology є нова серія Камер відеоспостереження, яка оснащена матрицями, виконаними за технологією Full-Color. Ультрасучасна технологія Full-Color радикально змінює уявлення про можливість використання охоронного відеоспостереження для точної ідентифікації осіб і предметів у складних умовах недостатнього освітлення. Full-Color дає можливість вести відеоспостереження в кольоровому режимі, навіть в умовах слабкої освітленості. При поганому рівні освітлення, коли звичайна камера, навіть з високою світлочутливістю, переходить в чорно-білий режим, Full-Color Камера спостереження буде продовжувати транслювати повноколірний відеосигнал. Проте навіть у закритому від проникнення світла приміщенні можна отримати зображення в умовах повної темряви. Так, наприклад фото з Iphone, виконане в умовах повної темноти, - це повністю чорний кадр. Отримання кольорового зображення в таких складних умовах, це реальна необхідність особливо в умовах УВП. Саме охоронні можливості камери спостереження характеризуються, як високою роздільною здатністю, здатним достовірно відобразити дрібні деталі, а й здатністю отримання відеоінформації в несприятливих умовах поганої видимості. Так у сутінках, під час дощу і туману, яка відображається палітра

колірних відтінків істотно зменшується, зображення людей і предметів зливається з фоном, дрібні деталі осіб, номери машин, прикриті туманом або дощем, розмиваються. При настанні темряви та в повному виключенні інформації про колірних відтінках, цей ефект ще більше посилюється. Камери відеоспостереження Full-Color, використовуючи найменші рівні освітлення, не втрачають колірну інформацію, і дозволяють отримати контрастне, кольорове зображення навіть при наявності невеликого освітлення. При цьому Full-Color Камери з технологією повнокольорового нічного бачення оснащені сучасними функціями цифрової обробки зображення WDR, Back-Illuminated pixel technology, Starlight, цифровим фільтром шумозаглушення 3DNR, який знижує шум і зернистість зображення, роблячи його набагато чистіше, і інші, що дозволяє виконувати корекцію зображення при нестабільному і часто мінливому освітленні. Саме тому вважаємо, що використання таких сучасних Full-Color Dahua Камер з технологією повнокольорового нічного бачення дозволить експертам з високою достовірністю отримати доказову інформацію для успішного розкриття події злочину в УВП та встановленні об'єктивної істини про подію яка відбулася.

Список використаних джерел:

1. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. Г. Гросс ; [пер. с нем. Л. Дудкина, Б. Зиллера]. СПб., 1908. 1040 с
2. Інноваційні технології. матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. <https://uk.wikipedia.org/wiki>
3. Онищук І. І. Правовий моніторинг із використанням цифрових технологій: інноваційний підхід. Науково-інформаційний вісник Право. 1(13) 2016. С.15-21.
4. Maxwell T., Burkhard S. Concept and Context in Legal Information Retrieval / K. Maxwell, B. Schafer // Legal Knowledge and Information Systems – JURIX 2008. – P.63-72.
5. Інноваційна технологія Камер охоронного відеоспостереження Full-Color Dahua, відеоспостереження в кольоровому режимі. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://videotehnika.com.ua/ua/dahua-full-color-night-vision-camera/>

Валерій Кузьменко
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії
Національного університету
Києво-Могилянська академія,
м. Київ, Україна

ТЕОРІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Запропонувавши нову теорію економічного розвитку [1] ще 1911 р., Йозеф Алоїз Шумпетер пов'язав усі її елементи з теорією фінансових та соціально-економічних циклів і криз. Він стверджував, що процес розвитку господарства відбувається циклічно, коли кожен економічний бум періодично змінює депресія і навпаки. По-перше, розвиток економіки не відбувається так плавно і безперервно як поступальний природний ріст дерев, а має імпульсивно-дискретний характер. По-друге, після кризи змінюються базові умови, відбувається структурна перебудова та виникають нові умови розвитку, що не є прямим продовженням попереднього розвитку. Тут характерною є діяльність нових людей і нових підприємств. По-третє, фінансові та соціально-економічні цикли і кризи є обов'язковими елементами капіталістичної системи. Тому існує певна причина, що їх спричиняє. Й. Шумпетер зазначає, що на практиці є безліч неоднорідних криз, наслідки яких є подібними. Вони виникають внаслідок порушення пропозиції чи попиту, зміни купівельної спроможності, краху кредитної системи, коли виникає паніка. Також поширеними причинами є війни, що різко змінюють всі економічні показники у країні. Природно-кліматичні лиха, наприклад, неврожаї, теж спричиняють кризи. Але останні причини є позаекономічними і не є постійними. Вони не можуть бути внутрішньою (ендогенною) основою циклів, що згідно теорії відбуваються протягом всього плину економіки.

Інноваційну теорію економічного циклу Й. Шумпетер розвинув у 1939 р. - році початку Другої світової війни в своєму фундаментальному

двотомнику «Ділові цикли» [2]. Він пояснив причину виникнення Великої депресії 1929-1939 років синхронізацією кризових фаз різних економічних циклів. Ним виявлена єдина ендогенна причина циклічного розвитку – це поява нових комбінацій факторів. Процес їх виникнення та підприємств розподілений нерівномірно в часі. Нові комбінації факторів і підприємства не виростають зі старих фірм і не замінюють їх, а виникають паралельно. Масовий попит з боку нових суб'єктів спричиняє появу додаткової купівельної спроможності, вона поширюється на весь діловий простір, що веде до створення вторинної якісно позитивної хвилі – рушія загального процвітання. Роздрібна та оптова торгівля замовляє все більші партії товарів, виробники нарощують обсяги виробництва. Бум починається саме у галузях виробництва засобів виробництва. Причому підприємці з'являються «роями», оскільки небагато людей мають підприємницький хист. Коли знаходиться новатор і втілює нову комбінацію, вона приносить йому прибуток. Інші суб'єкти довго не чекають і відразу виробляють ті ж самі інновації, щоб отримати прибуток, до того ж ще й легшим способом. Копіювання досвіду і пристосування інновацій до інших галузей робить розмір «рою» або «кластеру» ще більшим. Саме копіювання є їх імітацією. Цим пояснюється скорочення безробіття, збільшення заробітної плати, підвищення відсоткової ставки, зростання вантажообігу і процвітання.

Проте разом з тим під час буму старі фірми зазнають занепаду та збитків. Адже їх витискує конкуренція, споживачів стає менше, а оскільки ціни збільшуються, то їх витрати на засоби виробництва стають ще більшими. Поява на ринку нових товарів викликає падіння цін, що в свою чергу кладе кінець буму, призводить до псевдоінновацій, рецесії та депресії. Адже після появи результатів роботи нових фірм, підприємці вертають свої борги і виникає дефляція, тобто купівельна спроможність стає меншою. Через те, що порушення рівноваги робить ситуацію непередбачуваною, а зменшення цін і збільшення витрат, а також поява все більшої кількості нових фірм нівелює прибуток, за бумом йде не новий бум, а рецесія та

депресія. Це може означати боротьбу економіки за новий стан рівноваги, її пристосування до умов, що змінилися внаслідок викликаного бумом порушення. Тобто період депресії – це ніби повернення зі стану динамічної нерівноваги у стан статичної рівноваги, стан колообігу, але вже новий стан, з новими прогресивними елементами. Бум спричиняє збиткову роботу, падіння цін, зменшується попит, падає відсоткова ставка, скорочується зайнятість, зменшуються грошові доходи. Стан непевності і безладності, потенційності помилок веде до значної важкості адаптації і відновлення колообігу. Варто згадати й феномен перевиробництва, коли витрати на певний продукт стають вищими ніж ціни на них. За таких умов продавець зазнає збитків, формує псевдоінновації, звільнює працівників, може збанкрутувати та закритися. Проте депресія не є такою похмурою як здається, адже вона виконує важливу функцію катарсису. Відбувається якісне оновлення всіх механізмів і економічних відносин та очищення від усього застарілого й регресивного.

У кінцевому рахунку, досягаються як кількісне зростання, так й якісний економічний розвиток, внутрішніми факторами якого стають нові виробничі функції, які й визначають динамічні зміни в економіці. Принципово новими комбінаціями факторів виробництва або інноваціями Йозеф Шумпетер назвав: нові товари, які досі не були знайомі споживачам, або ж товари нової якості; нові методи виробництва, які не обов'язково породжені науковими відкриттями, а можуть полягати в новому способі комерційного поводження з товаром; відкриття нового ринку, на якому ще не працювала певна галузь виробництва; використання нових джерел сировини чи напівфабрикатів, не залежно від того, існували вони раніш чи ні; реорганізація якої-небудь галузі промисловості, створення чи підірив певної монополії в економіці.

Якщо говорити про одну з фундаментальних гуманітарних наук – правознавство, то вона теж має тісно пов'язану з інновацією категорію інтелектуальної власності, без якої сьогодні практично неможливо було б підтримати та захистити права підприємців, які за Шумпетером і є головними носіями інноваційних ідей. Слід підкреслити, що в його термінології

«нововведення» не є синонімом слова «винахід». Підприємницька діяльність пов'язана із застосуванням вже наявних коштів, а не зі створенням нових. Підприємець, долаючи технологічні та фінансові труднощі, а також ризики, відкриває нові шляхи отримання прибутку, що слід розглядати як надлишок над тим доходом, який встановився в процесі колообігу. Підприємець має єдину чітко виражену функцію – поєднувати засоби виробництва у вигляді нових комбінацій. Для цього йому не потрібно володіти капіталом, тобто весь ризик бере на себе капіталіст (банк), підприємець лише втілює інновації в реальне життя. Підприємці не є класом суспільства й існують тільки тоді, коли відбувається сам процес нового виробництва, а коли таке виробництво стає звичним і потрапляє в циклічний колообіг – підприємець перетворюється на звичайного менеджера чи керівника фірми. Саме тому останніх аж ніяк не можна вважати підприємцями. Постає суперечливе традиційній теорії твердження, що підприємець не чинить найраціональніше. Адже за статичних умов діяти раціонально – це діяти за традиціями. Люди в своїй діяльності, в тому числі економічній, часто діють за традиціями, автоматично, підсвідомо. Такі дії не потребують великих затрат енергії та значного ризику. Підприємець вирізняється тим, що він в змозі вирватись із зони комфорту і пройти шлях опору інновації. Він діє без з'ясування всіх обставин, ризикує, підключає свою інтуїцію та долає навіть опір суспільства.

Важливу роль в дослідженні внутрішніх (ендогенних) факторів економічного зростання Й. Шумпетер приділив кредиту, розглядаючи його як найважливішу умову використання існуючих факторів для створення нових виробничих комбінацій. Щоб підприємці-новатори могли отримати в своє розпорядження кошти виробництва, вони повинні користуватися банківським кредитом. Банки «створюють» гроші для новаторів і з цього починається перерозподіл потоку ресурсів, тобто сукупного капіталу. Таким чином, банки є особливим феноменом розвитку, які, виступаючи від імені господарства, видають повноваження на здійснення нових виробничих комбінацій або інновацій. Вони виступають як необхідні посередники між

бажанням здійснити інновацію і можливістю зробити це. Плата за надання таких можливостей і являє собою відсоток, який є ціною, сплаченою за придбання нових продуктивних сил. За Шумпетером розвиток в повному розумінні цього слова (а не колообіг), в принципі потребує саме кредиту.

У книзі «Капіталізм, соціалізм і демократія» [3] 1942 р. Й. Шумпетер висловлює ідею саморуйнування капіталізму, яку він аргументує наявністю тенденцій, що виникають за рахунок успішного розвитку капіталістичних взаємовідносин. Капіталістична система призводить до виникнення великого бізнесу. Однак він загрожує існуванню приватної ініціативи, яка є невід'ємною частиною розвитку самої капіталістичної системи. Формування акціонерних товариств знищує клас приватних власників, так як ні менеджери, ні акціонери не є істинними господарями підприємств. У той же час приватна власність на фактори виробництва є визначальною ознакою капіталізму. Більш того, розшарування суспільства і зникнення середнього класу, який «охороняє» капіталізм, призводить до формування атмосфери соціальної напруженості та появи «радикальних інтелектуалів», що на майданах проявляють себе і в Україні. В громадянському суспільстві це закладає основи для потенційних конфліктів, які можуть бути подолані шляхом революційних змін чи поступками йому «олігархічного» капіталізму.

Однак Й. Шумпетер зазначав, що більш ефективно прогнозування економічного розвитку зробить в майбутньому кризи менш гострими. Він приходить до парадоксального висновку, що все те, що раніш вважалося дестабілізуючими факторами - монополії, економічні цикли, руйнівна конкурентна боротьба - в дійсності представляють фактори прискорення НТП та виходу економіки на новий, якісно відмінний, рівень розвитку.

Список використаних джерел:

1. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотків та економічного циклу. – К.: ВД «КМА», 2011.
2. Scumpeter J. Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process. – N.Y. - L., 1939.
3. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм і демократія. – К.: Основи, 1995.

Зоряна Лободіна
доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Тернопільського національного
економічного університету,
м. Тернопіль, Україна

ІНКЛЮЗИВНЕ ЗРОСТАННЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ОРІЄНТИР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Ключовою ціллю трансформаційних процесів, які відбуваються в Україні, є забезпечення макроекономічної рівноваги та поступального інноваційного соціально-економічного розвитку.

Інноваційний соціально-економічний розвиток держави неможливий без забезпечення дотримання прав, свобод, рівноправності, гарантій безпеки кожної людини, активного залучення всіх членів суспільства у різні види діяльності. На думку А. Базилюк та О. Жулин, процес збільшення ступеня участі усіх громадян у соціумі шляхом покращення можливостей доступу до праці і справедливого розподілу результатів праці відповідає такому типу соціально-економічного розвитку держави як інклюзія (англ. inclusion – включення) [12, с. 20].

Глобальна економічна криза продемонструвала суттєві дисбаланси моделей зростання світової економіки і викликала необхідність пошуку нової, більш гнучкої і збалансованої моделі, здатної підтримувати усталені високі темпи зростання в довгостроковій перспективі разом із забезпеченням рівності доступу до усіх видів ресурсів [299, с. 187]. У зв'язку з цим економістами ХХІ ст. було обґрунтовано декілька концепцій подальшого сталого розвитку в довгостроковій перспективі: концепція нової норми (New Normal); концепція реіндустріалізації (неоіндустріалізації); «зеленої» економіки» та ін.

Зважаючи на значну кількість невирішених проблем, пов'язаних із сповільненням темпів економічного зростання національних економік, зростанням бідності населення, поширенням деструктивних демографічних і

екологічних процесів, соціального відторгнення населення від отримання суспільних послуг, гендерної нерівності доступу жінок і чоловіків до участі в економічному, соціальному та політичному житті країн, виникла потреба в розробці нових, більш ефективних концепцій «для усіх» (тобто інклюзивних концепцій), спрямованих на забезпечення зростання і розвитку держав. У межах цієї парадигми значний інтерес викликає концепція інклюзивного сталого зростання (inclusive sustainable growth).

Базові положення цієї концепції розроблялися такими зарубіжними вченими, як Д. Аджемоглу, Д. Робінсон, Е. Райнерт, Дж. Подеста, З. Бедос, С. Голандер, та були використані в роботі Комісії зі зростання і розвитку, очолюваної М. Спенсом, Б. Солоу, за результатами якої підготовлено «Доповідь про ріст. Стратегії сталого розвитку і інклюзивного зростання» [76].

Інклюзія полягає в забезпеченні активної участі усіх зацікавлених сторін у системі для отримання позитивного результату за рівних можливостей та адаптації системи до потреб людини. У рамках інклюзивної моделі люди адаптуються, змінюються, беруть активну участь в економічному, соціальному та політичному житті держави з урахуванням необхідності задоволення потреб кожного члена суспільства. Концепція інклюзивного сталого розвитку передбачає, що кожен суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і має можливості, щоб задовольнити свої потреби. Інклюзивне зростання економіки є багатофакторним і багаторівневим процесом, основою якого є економіка максимальної зайнятості та взаємодії усіх суб'єктів у контексті гуманного розвитку суспільства [300, с. 85].

До цілей інклюзивного зростання економіки поряд із збільшенням обсягу ВВП відносяться і активний розвиток людського капіталу, зростання участі всіх верств населення (незалежно від статі, віку, місця проживання, соціального статусу, обсягу доходів і т. д.) в економічному житті, покращення їхнього добробуту, зменшення нерівності, бідності, ощадливе використання природних ресурсів, енергоефективних технологій тощо.

На думку О. Прогнімак, інклюзивне зростання дає змогу залучити більшу

частину трудових ресурсів до ефективної економічної діяльності, завдяки чому забезпечити більшій частині населення більш високий рівень життя [299, с. 188]. Ж. Гупта та К. Веглін вважають, що інклюзивне зростання не тільки створює нові економічні можливості, а й забезпечує рівний доступ до можливостей, створених для всіх верств суспільства, особливо для бідних [441].

Продовжуючи цю думку, Р. Раньєрі та Р. Рамос зазначають: «Інклюзивне зростання – це концепція, яка забезпечує справедливі можливості та рівноправ'я для економічних учасників, що супроводжується вигодами, отриманими кожним сектором економіки та різними верствами суспільства [475]». При цьому рівень соціально-економічного розвитку держави має визначатись з врахуванням не тільки валового внутрішнього продукту, але й певних соціальних показників.

Трактування терміну «інклюзивне зростання» є предметом наукових дискусій вчених, економістів провідних міжнародних організацій (табл. 1).

Наукові підходи економістів до дефініції «інклюзивне зростання»

Назва міжнародної організації	Трактування поняття «інклюзивне зростання»
Міжнародний валютний фонд (International Monetary Fund) [445]	підвищення темпів зростання за рахунок надання єдиного простору для інвестицій і продуктивної зайнятості населення;
Світовий банк (World Bank) [435]	стале, поширене в усіх секторах економіки зростання, яке відбувається швидкими темпами, залучає значну частину трудових ресурсів країни і характерне рівністю можливостей доступу до ринку праці і ресурсів;
Центр міжнародної політики інклюзивного зростання (International Policy Centre for Inclusive Growth) [437]	як результат – справедливий розподіл доходів; як процес – забезпечення широких можливостей участі в процесі зростання шляхом прийняття управлінських рішень, так і в безпосередньому забезпеченні такого зростання;
ОЕСР (Organisation for Economic Cooperation and Development) [436] забезпечення високого рівня зайнятості, інвестування в навчання та розвиток навичків, боротьбу з бідністю, модернізацію ринків праці, системи	

соціального захисту, сприяння більшому об'єднанню суспільства;	
ОЕСР (Organisation for Economic Cooperation and Development) [493]	економічне зростання, яке створює можливості для всіх прошарків населення й справедливіше розподіляє в суспільстві переваги від збільшення добробуту як в грошовому, так і в негрошовому вираженні.

Джерело: складено автором.

Значимість забезпечення інклюзивного зростання економік підтверджена рішеннями багатьох міжнародних організацій. В Україні концепція інклюзивного зростання знаходиться на початковій стадії впровадження. І хоча в діючому стратегічному документі «Україна – 2020» акцент на інклюзії не зроблено, відповідно до ухвалених 193-ма країнами у 2015 р. на Саміті ООН зі сталого розвитку в Нью-Йорку 17 глобальних Цілей сталого розвитку (ЦСР) на період до 2030 року, в Україні розроблено проект Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року, в якому передбачено інструменти для забезпечення інклюзивного зростання.

Отже, стратегічним орієнтиром переходу України на інноваційний шлях розвитку вважаємо впровадження моделі інклюзивного соціально-економічного розвитку. У даному контексті домінуючою особливістю розвитку сучасної економічної системи буде: по-перше, формування соціально орієнтованої на людський розвиток типу економіки та підвищення якості людського життя шляхом створення максимальних можливостей для розвитку особистості, участі у всіх сферах життєдіяльності країни, працевлаштування та рівного доступу до результатів праці за рахунок формування економіки з високою зайнятістю та антидискримінаційно спрямованого суспільства з його мінімальним розшаруванням; по-друге, обов'язкову участь держави у регулюванні соціально-економічних процесів, зумовлену недосконалістю

ринкових відносин та спрямовану на забезпечення економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Базиліук А. В., Жулин О. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку. *Економіка та управління на транспорті*. 2015. Вип. 1. С. 19–29. URL : <http://publications.ntu.edu.ua/eut/2015-01/019-029.pdf>.
2. Прогнімак О. Д. Інклюзивний розвиток України: перешкоди vs перспективи. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1 (51). С. 187–197.
3. Доклад о росте. Стратегии устойчивого роста и инклюзивного развития (The Growth Report. Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development). The International Bank for Reconstruction and Development. 2008. URL : https://siteresources.worldbank.org/EXTPREMNET/Resources/489960-1338997241035/Growth_Commission_Final_Report_Russian.pdf.
4. Продіус О. І. Інклюзивні інновації в контексті соціальної відповідальності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 2, ч. 2. С. 84–88. URL : http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/14_2_2017ua/19.pdf.
5. Gupta J., Vegelin C. Sustainable development goals and inclusive development. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*. 2016, June. Vol. 16. Issue. 3. P. 433–448. URL : <https://link.springer.com/article/10.1007/s10784-016-9323-z>.
6. Ranieri R., Ramos R. A. Inclusive Growth: Building up a Concept. Working Paper № 104. Brazil: International Policy Centre for Inclusive Growth, 2013. 25 p. URL : <http://www.ipc-undp.org/pub/IPCWorkingPaper104.pdf>.
7. Inclusive Growth: Measurement and Determinants. Washington DC : IMF, 2013. URL : <https://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=40613.0>.
8. Ending Poverty and Sharing Prosperity. Global Monitoring Report 2014/15. Washington DC: International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2015. 240 p. URL : <http://www.worldbank.org/en/publication/global-monitoring-report>.
9. Exploring and Strengthening the Intersections between Social Protection, Employment and Inclusive Growth / Issues Paper for G20 DWG on Growth with Resilience. Brasilia DF, Brazil : International Policy Centre for Inclusive Growth (IPC - IG), 2013. 47 p. URL : <http://www.ipc-undp.org/publication/26527>.
10. Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels, EC, 2010. 37 p. URL : <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>.

Дмитро Луц
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ТВАРИННИЦТВА

Відповідно до ст. 50 Конституції України кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена .

Вимоги щодо безпечності харчових продуктів закладені в Законі «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» який регулює відносини між органами виконавчої влади, операторами ринку харчових продуктів та споживачами харчових продуктів і визначає порядок забезпечення безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, що виробляються, перебувають в обігу, ввозяться (пересилаються) на митну територію України та/або вивозяться (пересилаються) з неї [1].

Як засвідчує досвід світових країн, щороку відбувається приріст у постачанні на ринки органічної сільськогосподарської продукції виробництво якої, здебільшого, є не можливим без розвитку галузі органічного тваринництва. Протягом останніх років в Україні намітилася позитивна динаміка в сфері органічного виробництва, проте наявна нормативно-правова база, безперечно, потребує вдосконалення.

Аналізуючі правові ознаки органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні Т. Оверковська зазначає, що за різними експертними оцінками, найближчим часом частка екологічно чистої продукції у світовому продовольчому балансі досягне 14–30%. До 2020 року екологічні продукти харчування займуть четверту частину світового екологічного ринку. [2, 94]

Не дивлячись на перспективність цього вектору розвитку, у вітчизняному законодавстві довгий час було відсутнє визначення «органічне тваринництво». Ця прогалина була виправлена з прийняттям Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», який вступив в дію у серпні поточного року. Законом встановлено, що органічне тваринництво – органічне виробництво, пов'язане з утриманням, розведенням (виробництвом) сільськогосподарських тварин (у тому числі птиці та комах) та продукції для отримання продукції тваринного походження [3].

Окрім цього, Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» встановлює, що органічні тварини – тварини (у тому числі птиця та комахи), вирощені в результаті органічного тваринництва [3].

Не дивлячись на те, що інноваційний розвиток відповідної галузі потребує належного правового забезпечення, мусимо констатувати, що у встановленою законом дефініції відсутня згадка про селекційну роботу, необхідну для виведення нових порід тварин, які будуть придатними для органічного тваринництва. З урахуванням наведеного, пропонуємо наступне визначення: органічне тваринництво – органічне виробництво, пов'язане з утриманням, розведенням та виведенням порід сільськогосподарських тварин (у тому числі птиці та комах), які відповідають встановленим вимогам, з метою отримання органічної продукції.

Отже, значну роль при веденні органічного тваринництва має відігравати селекційна робота, яка має спрямовуватися на виведення нових порід, які максимально відповідатимуть встановленим вимогам, з метою отримання органічної продукції.

Вимоги щодо розведення органічних тварин встановлені в ч. 3 ст. 19 Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». Зокрема:

- репродукція тварин має відбуватися природним шляхом, проте дозволяється штучне запліднення;
- забороняється застосування гормонів при репродукції;
- забороняється застосування клонування та трансплантація ембріону;
- вибір відповідних порід, адаптованих до умов місцевості вирощування тварин, життєздатних та стійких до хвороб для попередження страждань тварин та необхідності хірургічного втручання.

Відповідно до детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження» [4] під час вибору порід тварин для виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження перевага надається місцевим породам, враховується їх стійкість до специфічних хвороб або проблем із здоров'ям, а саме: синдрому стресу свиней, синдрому PSE, раптової смерті, мимовільного абортів і складних пологів, які потребують кесаревого розтин.

Вважаємо, що коли мова йде про органічне тваринництво, пріоритет має надаватися племінним тваринам під якими відповідно до Закону України «Про племінну справу у тваринництві» слід розуміти чистопородну або одержану за затвердженою програмою породного вдосконалення тварину, що зареєстрована в державних книгах племінних тварин має племінну (генетичну) цінність і може використовуватися в селекційному процесі відповідно до програм селекції [5]. З метою досконалення правового регулювання органічного тваринництва, на нашу думку, необхідно доповнити ст. 6 вказаного закону (Завдання племінної справи у тваринництві) пунктом який би закріплював необхідність вирощування племінних тварин для подальшого використання в галузі органічного тваринництва.

Підсумовуючи, можемо зробити висновки, що з метою запровадження інноваційних методів у органічному тваринництві значна увага має приділятися проведенню відповідної селекційної роботи спрямованої на виведення нових порід, які будуть придатними для органічного

тваринництва. В зазначеному аспекті слід налагодити зв'язок між Законом України «Про племінну справу у тваринництві» та підзаконними нормативно-правовими актами в сфері розвитку органічного тваринництва.

Список використаних джерел:

1. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 23 грудня 1997 р. *Відомості Верховної Ради Україн.* 1998. № 19. Ст. 98.
2. Оверковська Т. Правові ознаки органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні. *Підприємництво, господарство і право.* 2017. № 11. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2017/11/20.pdf> (дата звернення: 29.09.2019).
3. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції : Закон України від 10 липня 2018 р. *Відомості Верховної Ради Україн.* 2018. № 36. Ст. 275.
4. Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/241-2016-п>.
5. Про племінну справу у тваринництві : Закон України від 15 грудня 1993 р. *Відомості Верховної Ради Україн.* 1994. № 2. Ст. 7.

Євгенія Маркелова
студентка групи УІВ 1/18 МЗ
Київського інституту
інтелектуальної власності та права
Національного університету
«Одеська юридична академія»
м. Київ, Україна

науковий керівник: Тетяна Макаришева
кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник,
доцент кафедри інтелектуальної власності
та цивільно-правових дисциплін
Київського інституту
інтелектуальної власності та права
Національного університету
«Одеська юридична академія»
м. Київ, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ НАЙМЕНУВАНЬ У ДЕЯКИХ КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

За останнє десятиріччя в Україні зроблена велика законодавчо-адаптаційна робота у сфері інтелектуальної власності. Але доцільно врахувати здобутки та досвід європейських країн на ниві нормотворчості стосовно тих об'єктів, які не знайшли належного розкриття в українській юридичній науці, зокрема комерційного найменування. Зазначений об'єкт інтелектуальної власності є доволі складним як у теорії цивільного права, так і на практиці його використання й охорони. Це зумовлено рядом причин, основною з яких є відсутність чіткого, уніфікованого законодавчого регулювання фірмових найменувань як в Україні, так і в країнах Європейського Союзу.

Фундаментальною міжнародно-правовою угодою, що містить норми, які регламентують охорону комерційних найменувань, є Паризька конвенція про охорону промислової власності (далі – Паризька конвенція), де йдеться

про те, що об'єктами охорони промислової власності визнаються, в тому числі, комерційні (фірмові) найменування. [1, п. 2 ст. 1]

Однак поняття комерційного (фірмового) найменування та механізм надання правової охорони у ній відсутні. Лише наявна вказівка на передачу цих питань до компетенції національних законодавств.

Слід також звернути увагу на переклад тексту Паризької конвенції з оригіналу, який призводить до розбіжностей у національних законодавствах, які базуються на цій конвенції. Так, в англomовному варіанті Паризької конвенції [1] вживається термін «trade name» (trade з англ. «торгівля, торговий»), а в оригінальному французькому варіанті — термін «le nom commercial» (commercial з франц. — комерційний, торговий). У законодавствах більшості зарубіжних країн загальноприйнятими є терміни «trade name» та «business name».

Тому поняття комерційного найменування в законодавстві зарубіжних країн пов'язане з поняттям комерсанта, тобто особи, яка здійснює підприємницьку (торгову) діяльність і внаслідок цього є суб'єктом торгового права. При здійсненні підприємницької діяльності комерсант (індивідуальний чи колективний) виступає в комерційному обороті під певним ім'ям чи найменуванням, яке називається «фірмовим або комерційним найменуванням» [2].

У Паризькій конвенції закріплено принцип охорони комерційних (фірмових) найменувань в усіх країнах Союзу без обов'язкового подання заявки чи реєстрації і незалежно від того, чи є воно частиною товарного знаку. Таким чином, реєстрація комерційного (фірмового) найменування є факультативною, акцент робиться на фактичне використання. Таке положення закріплено в законодавстві більшості країн Європейського Союзу.

Зокрема, у французькому законодавстві у сфері комерційних найменувань вирізняють найменування корпорацій (*dénomination sociale*) та комерційне найменування (*nom commercial*). Найменування корпорації є офіційним та юридичним ім'ям корпорації і не може бути змінено при

користуванні за винятком зміни даних у статутних документах. А право на комерційне найменування виникає внаслідок його використання.[3]

Окрім того, законодавство Франції передбачає два способи реєстрації фірмових найменувань: перший спосіб - внесення до торгових реєстрів, що ведуться комерційними судами; другий - шляхом реєстрації комерційного найменування як торгової марки [4].

Охорона найменувань корпорації та фірмових найменувань передбачається лише в межах певної території, за винятком випадку, якщо найменування є відомим у всій країні. При цьому при реєстрації компаній або внесенні фірмового найменування до реєстрів перевірка як найменувань корпорацій, так і комерційних найменувань з раніше існуючими не здійснюється. Лише торгова марка відповідно до французького законодавства не може бути зареєстрована у випадку, коли є можливість сплутати її з уже існуючими найменуванням корпорації або з комерційним найменуванням, що відомі на території Франції [5].

Великобританія належить до групи країн, які дозволяють своїм компаніям (товариствам) використовувати поряд із власним найменуванням також інше – комерційне найменування. Адже у цій країні на законодавчому рівні передбачено охорону як найменувань компаній (company names), так і комерційних (бізнесових) найменувань (business names). Питання використання найменувань у Великобританії регламентується, зокрема Актом про комерційні найменування від 1985 р. (Business Names Act) [6] та Актом про компанії від 1985 р. (Companies Act). [7]

Ці законодавчі акти чітко розмежовують найменування суб'єктів господарювання на комерційні (бізнесові) найменування та найменування компаній.

Найменування, під яким компанія зареєстрована в Будинку компаній та яке зазначене на її сертифікаті про інкорпорацію, є її дійсним найменуванням (true name або corporate name). Слід зазначити, що навіть незначна зміна найменування компанії, під яким вона веде свій бізнес у порівнянні з її

дійсним найменуванням (наприклад, ведення компанією “BLC, Ltd” торгівлі під найменуванням “BLC”) буде розглядатися у Великобританії як використання комерційного найменування.

Комерційним є найменування, що використовується будь-якою фізичною особою, партнерством або компанією для ведення та позначення свого бізнесу, і не співпадає з їхнім власним ім'ям або найменуванням. Так, компанія, зареєстрована під найменуванням «FLORAL AND HARDY DESIGN LIMITED», веде свій бізнес «Floral and Hardy» [8, 9], а компанія «Minnesota Mining and Manufacturing Company» здійснює свою комерційну діяльність під фірмовим ім'ям «3М» [10].

Британське право не містить вимог щодо реєстрації комерційних найменувань. Однак, до вступу у дію Акту про компанії від 1985 р. (Companies Act) [7] комерційні найменування підлягали обов'язковій реєстрації відповідно до Registration of Business Names Act 1916 (Акту про реєстрацію комерційних найменувань 1916 року).

Акт про комерційні найменування [6] є невеликим за об'ємом і регулює три основні групи питань: 1) розмежовує дійсні та комерційні найменування; 2) встановлює обмеження та заборони для використання певних найменувань у якості комерційних; 3) містить правила щодо розкриття інформації про дійсне найменування суб'єкта підприємницької діяльності.

Комерційне (бізнесове) найменування може бути виражено у будь-якій назві чи позначенні з урахуванням того, що для використання певних слів законодавством передбачено отримання дозволу компетентних органів. Зокрема, для застосування слів «Британський», «Англія», «Англійський», «Європейський», «Великобританія», «Міжнародний», «Ірландія», «Ірландський», «Об'єднане Королівство», а також найменувань, що вказують належність до уряду або місцевих урядових установ та інших визначених законом слів, необхідно отримати дозвіл Державного секретаря з питань торгівлі та промисловості через спеціальні установи Будинку компаній (Companies House). Такий дозвіл надається за умови, якщо власником бізнесу

є резидент Великобританії, а бізнес є провідним у відповідній галузі. Детальний перелік таких слів і буквосполучень міститься в буклеті «Sensitive Words and Expressions», який ведеться Реєстраційною палатою. На практиці при створенні компанії зацікавлені особи у зв'язку з бажанням використати ті чи інші слова і буквосполучення в своєму найменуванні консультуються з Реєстраційною палатою Великобританії (Business Names Section).

На відміну від комерційних найменувань у найменуваннях компаній обов'язково повинна бути зазначена організаційно-правова форма і саме тому таке найменування повинно закінчуватись відповідно на «Limited», «Unlimited», «Public Limited Company» або їх аббревіатури, «commonhold association limited» або «RTM company limited».

Варто зауважити, що під дію Акту про комерційні найменування від 1985 р. [6] (Business Names Act) підпадають не усі суб'єкти господарювання, а лише деякі, зокрема:

а) компанії, що здійснюють свою діяльність під фірмовим найменуванням, яке не є найменуванням корпорацій;

б) товариства, які не працюють під іменем усіх партнерів;

в) фізичні особи, що займаються підприємницькою діяльністю не під своїм ім'ям.

Як наслідок, усі ці категорії осіб зобов'язані дотримуватися правил розкриття інформації при здійсненні своєї підприємницької діяльності, яка полягає в тому, що такі особи зобов'язані відповідно до їх правового статусу вказувати або найменування корпорації, або найменування кожного партнера, або індивідуальне ім'я особи, а також стосовно кожної зазначеної особи - адресу для направлення кореспонденції:

- у місцях, де здійснюється бізнес і є контакти з покупцями та постачальниками;

- у діловій кореспонденції;

- у письмових замовленнях відносно поставки товарів чи надання послуг;

- у рахунках і квитанціях;
- у письмових вимогах щодо сплати боргів за зобов'язанням.

Відсутність єдиної системи реєстрації комерційних найменувань має свої недоліки. Сьогодні вибір комерційного найменування є досить складним завданням. Будинок компаній, пропонуючи своїм клієнтам докладний посібник з обрання комерційного найменування, радить звертатися до адвокатів, а також досліджувати місцеві телефонні довідники, друковані бізнес-видання, щоб бути упевненими в тому, що обране найменування ще ніким не використовується. Крім того, обране комерційне найменування не повинне збігатися з зареєстрованою торговою маркою або бути схожим на неї до ступеня змішування. Щоб переконатися в цьому необхідно досліджувати Реєстр торгових марок, що ведеться британським Патентним відомством.

Цікавим прикладом правового регулювання комерційних найменувань можуть також слугувати законодавства Швеції, Данії та Фінляндії, які одні з перших серед держав-членів ЄС закріпили їх правове регулювання на законодавчому рівні. Так, до засобів індивідуалізації у цивільному праві Швеції належать не тільки фірма, а й вторинний символ (*secondary symbol / bifirma*). Для збірної назви комерційних позначень та вторинних символів у законі Швеції «Про ідентифікаційні позначення» 1974 р. введено загальний термін «символи підприємницької діяльності» (*business symbols*). [11, ст.1]

Сутність шведського підходу у тому, що комерційне позначення є найменування, під яким комерсант здійснює підприємницьку діяльність, тобто до цих позначень слід відносити і фірмові найменування. За прикладом законодавства Німеччини, шведський закон надає власнику комерційного позначення виключне право щодо даного засобу індивідуалізації. Воно може виникнути як на підставі реєстрації позначення у торговому реєстрі, так і в силу набуття популярності у результаті використання. Оскільки підприємницька діяльність ведеться, у більшості випадків, шляхом організації тієї чи іншої форми юридичної особи, комерційні позначення у

вигляді фірмових найменувань набувають захисту за допомогою реєстрації.
[12]

Під вторинними символами розуміються інші відмінні від комерційних позначень засоби, що індивідуалізують комерційну діяльність особи. Їх переліку закон не містить. Виняткове право на вторинний символ виникає тільки за умови набуття ним популярності в межах певної території, без будь-якої реєстрації. Більше того, дозволяється мати декілька вторинних символів, зареєстрованих у різних видах підприємницької діяльності, які разом представляють основу діяльності юридичної особи. [11, ст.2] Однак законодавством передбачено певні обмеження: усі зареєстровані вторинні символи мають відповідати сферам діяльності юридичної особи; а також заборонено мати декілька вторинних символів щодо одного і того самого різновиду діяльності підприємства.

У Данії правове регулювання комерційної діяльності здійснюється відповідно до закону «Про компанії» 2010 р. [13], який регулює питання правової охорони комерційних найменувань від їх несанкціонованого використання, тому вони повинні закінчуватися суфіксом «K/S». Крім того, аналогічно до вітчизняного законодавства використання слів «банк», «страхування», «траст» тощо, у складі комерційного найменування можливе лише за наявності національної ліцензії на здійснення відповідних операцій.

Водночас у Фінляндії комерційне найменування може бути утворене різними способами. Наприклад, це може бути цілком вигадане слово, або, часто можна зустріти поєднання імені та організаційно-правової форми юридичної особи. Цікаво, що власне ім'я особи також може бути використане у якості комерційного найменування. Закон Фінляндії «Про фірмові найменування» від 2 лютого 1979 р. охороняє як фірмові найменування (company names), так і бізнесові імена (business names). Крім того, цей закон розрізняє фірмові найменування (company names), допоміжні фірмові / бізнесові найменування (auxiliary trade names / business names) і

вторинні фірмові / бізнесові найменування (secondary trade names / business names) [14].

У торговому реєстрі перевіряють заявки стосовно надання охорони комерційним найменуванням за наступними його складовими: зазначення організаційно-правової форми, індивідуальність, розрізняльна здатність, не введення в оману, прізвища тощо. Комерційне найменування повинне включати зазначення організаційно-правової форми, однак, до вторинних комерційних найменувань такий критерій не застосовується.

Особливістю законодавства Фінляндії є положення викладені у ст. 10 закону «Про фірмові найменування», які передбачають, що фірмове найменування не підлягає реєстрації без відповідної згоди, якщо воно містить елементи, які:

- можуть бути сприйняті в якості чужого імені виконавця (артиста) або назви іншої особи, ім'я, за виключенням еквівалентного найменування, що відноситься до людини, з дня смерті якої пройшов тривалий час, або, якщо воно містить елементи, що можуть бути прийняті в якості назви фонду, асоціації або схожої юридичної особи;

- охороняються як літературний чи художній твір;

- є захищеним національним / міжнародним позначенням або скороченим позначенням;

- можна сплутати з вже захищеним фірмовим найменуванням, допоміжним фірмовим найменуванням (auxiliary trade names), вторинним фірмовим найменуванням (secondary trade names) або торговельною маркою.

Водночас фірмове найменування не повинно суперечити нормам моралі та громадському порядку (наприклад, посилатися на протиправні явища або містити нецензурні слова).

Відповідно до ст. 2 вищезазначеного закону Фінляндії, можна отримати виключне право на фірмове найменування або допоміжне фірмове найменування шляхом реєстрації чи за рахунок дійсного його використання.

Виключне право на вторинне фірмове найменування можливо отримати лише за умови створення юридичної особи.

Національна рада патентів та реєстрації Фінляндії (далі – «реєструючий орган») погоджує національний торговельний реєстр країни. Відтак, реєстрація фірмового найменування або допоміжного фірмового найменування залежить від згоди реєструючого органу. Паралельно з цим, при реєстрації юридичної особи комерційне найменування включається до Національного торговельного реєстру. Фірмове найменування повинне відрізняти свого власника. [14, ст.8] Отже, фірмове найменування не може бути зареєстровано, якщо воно, після загальної оцінки, достатньо не відрізняє свого власника. До того ж воно не може бути зареєстровано, якщо це суперечить належній практиці, або якщо воно може ввести в оману споживачів. [14, ст.9]

Варто зазначити, що ще однією особливістю правового регулювання комерційних найменувань у скандинавських країнах є більш детально розроблене законодавство саме щодо охорони фірмових найменувань та їх домінуюче значення порівняно, наприклад, з торговельними марками.

Як висновок: вивчення норм зарубіжного законодавства є доцільним для запозичення передового досвіду держав-членів ЄС щодо належного правового регулювання комерційних найменувань для подальшої адаптації та імплементації у національне законодавство України.

Перелік використаних джерел:

1. Паризька конвенцією про охорону промислової власності від 20.03.1883р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Козинець А.О. Проблеми співвідношення комерційного (фірмового) найменування та комерційного позначення // Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції “Юридичні читання молодих вчених”. 23-24 квітня 2004. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2004 – с.357-360.
3. Лопушанський Т.В.. Правове регулювання фірмових найменувань у країнах Європейського Союзу та в Україні. Стаття [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/28877/%D2>
4. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / За ред Ю.М. Капіці. - К.: Слово, 2006. - 1104 с.

5. Protection of Corporate Names: A Country by Country Survey. International Trademark Association, New-York. FR-1. - 2001. - 157 p.
6. Business Names Act 1985. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/vu/vu011en.pdf>
7. Companies act 1985 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/6/contents>
8. Сайт компанії. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.floralandhardy.co.uk/contact/>
9. Company check. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://companycheck.co.uk/company/07900342/FLORAL-AND-HARDY-DESIGN-LIMITED/companies-house-data>
10. Business name checker [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.businessnamechecker.co.uk/the-numbers-behind-5-well-known-brand-names/>
11. Act on Identification Designation for Legal Entities of Sweden 1974^[1] («Lag om identitetsbeteckning för juridiska personer m.fl.»). [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.legislationline.org/legislation/country/1/section/legislation/topic/1>
12. Михайлюк Г.О. Деякі особливості цивільно правового регулювання комерційних найменувань в окремих країнах-членах ЄС. Стаття. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/LS/article/download/269/293/>
13. Danish Companies Act 2010. [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://danishbusinessauthority.dk/sites/default/files/danish_companies_act.pdf
14. Conflicts between trademarks and company and business names. Finland. Report Q 155 in the name of the Finnish Group. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://aippi.org/download/committees/155/GR155finland.pdf>

Ольга Мельник
кандидат юридичних наук, викладач кафедри
інтелектуальної власності
та цивільно-правових дисциплін
Київського інституту
Інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська
юридична академія»
м. Київ, Україна

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

В ході розгляду цивільної або господарської справи в окремих випадках не обійтись без призначення та проведення судової експертизи. Трапляються випадки, коли в судовому процесі без спеціальних знань експерта важко довести сторонам свою правоту, а судді – прийняти законне та обґрунтоване рішення. Так, при поділі будинку подружжя, визначення причин затоплення приміщення неможливо обійтись без будівельно-технічної експертизи, у випадку встановлення батьківства чи материнства необхідно провести судово-біологічну експертизу. При розгляді цивільних позовів про відшкодування моральної та матеріальної шкоди, завданої дорожньо-транспортними пригодами і несправностями транспортних засобів важливими стануть висновки, зроблені за результатами автотехнічної експертизи.

Тож даний інститут відіграє досить велику роль у цивільному судочинстві.

Призначення судової експертизи – складний процес, який є результатом реалізації як ініціативи осіб, які беруть участь у справі, так і повноважень суду.

Відповідно до Закону України «Про судову експертизу» судова експертиза — це дослідження експертом на основі спеціальних знань

матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду.

Законом чітко визначено, що експертиза може бути призначена судом за заявою осіб, які беруть участь у справі, тобто сторін, третіх осіб, а також представниками сторін та третіх осіб.

Таким чином, щоб у справі була призначена експертиза, необхідно подати в судовому процесі відповідну заяву (клопотання). У такій заяві доцільно викласти питання, на які потрібна відповідь експерта. Кількість і зміст питань, за якими має бути проведена експертиза, остаточно визначається судом.

Як правило, судова експертиза призначається за бажанням осіб, які беруть участь у справі. Проте, закон встановлює випадки, коли її призначення є обов'язковим.

Зокрема, призначення експертизи є обов'язковим у разі заявлення клопотання про призначення експертизи обома сторонами. Призначення експертизи є обов'язковим також за клопотанням хоча б однієї із сторін, якщо у справі необхідно встановити:

- 1) характер і ступінь ушкодження здоров'я;
- 2) психічний стан особи;
- 3) вік особи, якщо про це немає відповідних документів і неможливо їх одержати.

Суди дотримуються вказаного положення. Випадків відмови в призначенні експертизи при наявності підстав для її обов'язкового проведення не встановлено.

Підставою для призначення судової експертизи є необхідність з'ясування обставин, які потребують спеціальних знань, тобто тих, які виходять за межі знань осіб, які беруть участь у справі, та судді, котрий розглядає справу.

Існує орієнтовний перелік галузей спеціальних знань: наука, мистецтво, техніка, ремесло. Основними видами експертизи, що призначають суди при вирішенні цивільних справ є: почеркознавча; авторознавча; технічна експертиза документів; біологічна; екологічна; автотехнічна; стану доріг та дорожніх умов; гірничотехнічна; пожежно-технічна; будівельно-технічна; в галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності; електротехнічна; комп'ютерно-технічна; економічна; товарознавча; автотоварознавча; оціночна (у т. ч. оцінка цілісних майнових комплексів; паїв; цінних паперів; оцінка будівельних об'єктів та споруд; оцінка машин, обладнання, транспортних засобів, літальних апаратів, судноплавних засобів); експертиза охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності; психологічна; мистецтвознавча. З метою більш повного задоволення потреб судової практики експертні установи можуть організовувати проведення інших видів експертизи (крім судово-медичної та судово-психіатричної).

Вирішуючи питання про призначення експертизи суди повинні керуватись Законом України «Про судову експертизу», Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, та Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Мін'юсту України від 8 жовтня 1998 року № 53/59 (зі змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства юстиції України від 10 червня 2005 р. № 59/5, від 29 грудня 2006 року № 126/5, від 1 червня 2009 року № 965/5).

Призначення судової експертизи судом потребує вирішення наступних ключових питань:

1. Підстави призначення експертизи.
2. Формування предмета експертизи та визначення кола питань експерту.
3. Вибір експерта.
4. Процесуальне оформлення призначення експертизи.

Із вивчених при узагальненні матеріалів вбачається, що судова експертиза призначається судами майже в усіх випадках, коли для з'ясування певних обставин справи необхідні спеціальні знання.

При визначенні наявності або відсутності підстав для призначення судової експертизи суди не повинні ігнорувати позицію осіб, які беруть участь у справі, чого суди не завжди дотримуються.

Судова експертиза повинна призначатися лише для встановлення даних, які входять в предмет доказування у справі, і не може стосуватися тлумачення і застосування правових норм. Суди не повинні задавати судовому експерту питання правового характеру, які повинні вирішуватися самим судом, тобто експерту можна ставити лише питання факту, а не питання права.

Висновок експертизи буде доказом у справі лише в тому разі, коли експертиза була проведена на підставі ухвали суду відповідними судово-експертними установами. Як експерт може залучатися особа, яка відповідає вимогам, встановленим Законом України "Про судову експертизу", і внесена до Державного реєстру атестованих судових експертів.

Якщо є дані, що експертиза може бути проведена через невеликий проміжок часу (в межах строку розгляду справи), то провадження у справі бажано не зупиняти, а зразу ж призначати час і місце наступного судового засідання, про що зазначити в ухвалі. Це пов'язано з можливістю оскарження ухвали суду про зупинення провадження у справі, що нерідко безпідставно затягує розгляд справи.

Строк проведення експертизи починається з робочого дня, наступного за днем надходження матеріалів до експертної установи, і закінчується у день направлення їх особі або органу, які призначили експертизу. Якщо закінчення встановленого строку проведення експертизи припадає на неробочий день, то днем закінчення строку вважається наступний за ним робочий день.

У строк проведення експертизи не включається строк виконання клопотань експерта, пов'язаних з витребуванням додаткових матеріалів або усуненням інших недоліків, допущених особою або органом, який призначив експертизу.

Проте у зв'язку з великою завантаженістю експертних установ ми маємо проблему, як правило провадження у справі зупиняється на час проведення експертизи, тому що проміжок часу проведення самої експертизи може становити і 3 місяці і більше.

Процесуальною підставою залучення в процес експерта є ухвала суду про призначення експертизи. Вона повинна бути складена як окремий процесуальний документ з наведенням у ній мотивів прийнятого рішення про призначення експертизи та чітким викладенням питань, що стосуються предмета останньої. В ухвалі має бути зазначено, які питання подані учасниками судового розгляду і з яких мотивів їх відхилено.

Експертом може залучатися особа, яка відповідає вимогам, встановленим Законом України «Про судову експертизу», і внесена до Державного реєстру атестованих судових експертів.

Судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності.

До проведення судових експертиз, крім тих, що проводяться виключно державними спеціалізованими установами, можуть залучатися також судові експерти, які не є працівниками цих установ, за умови, що вони мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності (Закону України «Про судову експертизу»).

Експерт – носій спеціальних знань, належить до так званих «обізнаних осіб». Має самостійний, нормативно-відокремлений процесуальний статус, окремі, лише для нього визначені функції. Експерт не повинен мати юридичної зацікавленості у справі. Наділений широким колом процесуальних прав і обов'язків, приводиться до присяги, попереджається про кримінальну відповідальність.

Суди можуть у своєму судовому рішенні відхилити висновок експерта, який не має заздалегідь встановленої сили і оцінюється судом разом із іншими доказами та, який не є обов'язковим для особи або органу, яка здійснює провадження, але таке відхилення повинно бути **мотивоване** у судовому рішенні.

Хотілося б підвести підсумки щодо вище викладеного матеріалу та зазначити, що у призначенні та проведенні судової експертизи є ряд проблем, насамперед, однією з головних проблем, як вже зазначалося є терміни та завантаженість експертних установ, відповідно ми маємо затягування судової справи, що є у край негативним для учасників процесу. Дане питання потребує удосконалення законодавства.

Список використаних джерел:

1. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4038-12>
2. Васильєва-Шаламова Ж. В. Судова експертиза в цивільному процесі : дис. ... канд. юрид. наук / Ж. В. Васильєва-Шаламова. – К., 2009.
3. Бичкова С. С. Експертиза в цивільному процесі України : дис. канд. юрид. наук / С. С. Бичкова ; Ін-т держ. і права ім. В. М. Корецького НАН Укр
4. Штефан М. Й. Цивільний процес : підручн. / М. Й. Штефан. – К. : Ін Юре. – 1997. – 595 с.
5. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1618-15>.

Катерина Мудрицька
аспірант кафедри інтелектуальної власності
та корпоративного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна

РОЗМЕЖУВАННЯ ЮРИСДИКЦІЇ МІЖ ГОСПОДАРСЬКИМИ СУДАМИ ТА ІНШИМИ ОРГАНАМИ, УПОВНОВАЖЕНИМ ВИРІШУВАТИ СПОРИ, ЩО ВИНΙΚАЮТЬ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В кінці ХХ сторіччя вперше в людській історії основним предметом праці в суспільному виробництві промислово розвинених країн стає інформація [7, с. 14.].

Помітне місце в загальному інформаційному ресурсі країни без сумнівів займає інтелектуальна власність, найважливішою складовою якої є авторське право і суміжні права.

Однак, недостатня увага до захисту результатів як інтелектуальної діяльності (об'єктів) так і прав самих суб'єктів інтелектуальної власності призводить до значних збитків не тільки матеріального та морального, а і політичного характеру.

В науковій юридичній літературі виділяють дві форми захисту прав інтелектуальної власності: неюрисдикційну та юрисдикційну [10, с. 123; 9, с. 68-103; 11, с. 368]. Відповідно, і порядок вирішення спорів, що виникають в сфері інтелектуальної власності, може бути юрисдикційним та неюрисдикційним.

Так, неюрисдикційна форма вирішення спору включає дії суб'єктів щодо захисту права інтелектуальної власності та охоронюваних законом інтересів, які здійснюються ними самостійно, без звернення за допомогою до державних або інших компетентних органів (самозахист прав) [8, с. 37] та не передбачає застосування засобів державного впливу чи примусу і в значній

мірі ґрунтуються на моральних засадах і переконаннях.

На відміну від вказаного, юрисдикційний порядок вирішення спору передбачає звернення суб'єктів, чії права та законні інтереси порушені або оспорені, до компетентних державних чи інших органів, які вивчають обставини спірного правовідношення та на основі зібраної в достатньому обсязі інформації застосовують засоби владного примусу [6, с. 412].

Юрисдикційний порядок вирішення господарських спорів, що виникають у сфері інтелектуальної власності, можна розділити на загальний (судовий) та спеціальний (адміністративний). Загальний порядок передбачає здійснення захисту прав та законних інтересів судами, спеціальний – уповноваженими органами державного управління.

До прийняття 02 червня 2016 року Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4] юрисдикція судів щодо розгляду справ про захист прав інтелектуальної власності поширювалась на загальні місцеві, господарські та адміністративні суди.

Проте, на підставі вказано закону та Указу Президента України «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» [5] в Україні створений Вищий суд з питань інтелектуальної власності, який відповідно до ч. 4 ст. 3, ч. 2 ст. 21 Господарського процесуального кодексу України розглядатиме справи, віднесені до його компетенції і розглядатиме спори з питань інтелектуальної власності, у яких стороною є Державна служба з інтелектуальної власності, а також спори за участю як юридичних, так і фізичних осіб незалежно від того, мають вони статус суб'єктів господарювання чи ні [1].

В той же час, поза підсудністю Вищого суду з питань інтелектуальної власності залишаються справи щодо порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності (ст. 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення) [2] та злочини у сфері інтелектуальної власності, передбачені ст. 176 і 177 Кримінального кодексу України» [3].

Порядок здійснення правосуддя господарськими судами у спорах про порушення прав інтелектуальної власності на сайтах в мережі Інтернет в значній мірі визначається диспозитивним характером норм цивільного права, так-як захист прав інтелектуальної власності здійснюється відповідно до вимог Цивільного кодексу України, однак з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом України [12].

Тому, цілком очевидно, що нехарактерне для господарського процесу обмеження принципу диспозитивності обумовлено необхідністю забезпечення її раціонального використання і охорони, з поєднанням приватних і публічних інтересів суспільства. В зв'язку з чим, такі питання необхідно обов'язково врегулювати, однак видається недоцільним визначати процесуальні засади розгляду такої категорії справ з чітким визначенням кола справ (не тільки за суб'єктною, а і за предметною ознакою), в яких укладання мирових угод є неможливим, шляхом внесення доповнень до чинних нормативно-правових актів, зокрема в ГПК України, так-як їх положення згодом можуть зазнати змін, що призведе до виникнення правових колізій.

Оскільки, на сьогоднішній день складність і різноманіття правовідносин пов'язаних з обігом об'єктів інтелектуальної власності не тільки в звичайному цивільному оброті, а й при використанні мережі Інтернет, визначають значну специфіку розгляду такої категорії спорів, та з метою уніфікації судової практики з урахуванням особливостей, притаманних розгляду справ зі спорів у сфері інтелектуальної власності, то актуальною стає постановка і розробка питання, пов'язаного зі створення самостійного процесу без посилань на правила господарського судочинства - основу якого становитиме кодифікований (зведений) нормативно-правовий акт відповідно до принципів концепції та засад національної політики в сфері захисту прав інтелектуальної власності, яким може стати Кодекс судочинства у справах про порушення прав інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Господарського процесуальний кодекс України: Відомості Верховної Ради України від 11.02.1992 - 1992 р., № 6.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.1984 - 1984 р., № 51.
3. Кримінальний кодекс України: Голос України від 19.06.2001- № 107.
4. Про судоустрій і статус суддів Закон України: Голос України від 16.07.2016 - / № 132-133.
5. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності Указ Президента України: Указ Президента України №-299/2017 від 29.09.2017 «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» <https://www.president.gov.ua/documents/2992017-22722>.
6. Гражданское право: [учебник] : в 2 т. / [Отв. ред. проф. Е. А. Суханов] – 2-е изд., перераб. и доп. – Т. 1. – М. : БЕК, 1998. –412 с.
7. Громов Г.Р. Очерки информационной технологии. - М.: ИнфоАрт, 1993. -С. 14.
8. Жаров В. О. Захист права інтелектуальної власності в Україні: [навч. посіб.] / В. О. Жаров. – К. : Ін-т інтелект. власності, 2006. – 88 с.
9. Жаров В. О. Інтелектуальна власність в Україні: правові аспекти набуття, здійснення та захисту прав: [монографія]. / В. О. Жаров. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2000. – 188 с.
10. Цибульов П. М. Основи інтелектуальної власності: [навч. посіб.] / П. М. Цибульов. – К. : Ін-т інтелект. власності і права. – 2-те вид. переробл. та допов. – К. : ПВП, 2003. – 172 с.
11. Шишка Р. Б. Охорона прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.03 / Р. Б. Шишка ; Нац. ун-т внутрішніх справ.. – Х., 2004. – 469 с.
12. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності Постанова Пленуму Вищого господарського суду № 12 від 17 жовтня 2012 року: [Електронний ресурс] : Постанова Пленуму Вищого господарського суду № 12 від 17 жовтня 2012 року // Верховна Рада України : офіц. веб.-портал. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>.

*Олександр Салазський,
керуючий партнер
Адвокатського об'єднання «Бона Фідес»
м. Київ, Україна*

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ: ПРИНЦИП ЧИ КОНКРЕТНИЙ ПРАВОВИЙ ПРИПИС (ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ)

Категорія «зловживання правом» є мабуть однією з найбільш спірних та дискусійних в науці цивільного права. В той же час, більшість досліджень що спрямовані на виявлення та вивчення правової природи зазначеної категорії, мають безумовну користь для законотворчого процесу в частині визначення цієї категорії та удосконалення правового регулювання відносин, що виникають внаслідок зловживання правами, визначення правових наслідків зловживання правами. Разом з цим, у вітчизняній науковій літературі практично відсутні дослідження утилітарного (прикладного) характеру, що й обумовлює актуальність даного дослідження.

На жаль, історично склалося, що між великою кількістю наукових досліджень та реальними потребами правотворчого процесу існує велика прірва. Ця ситуація формувалася десятиліттями ще з радянських часів та дуже яскраво ілюструється «вічний спором» щодо монізму та дуалізму приватного права, визначення предмету та метода приватного права тощо. Подібна ситуація не оминула і інститут «зловживання правом». Між тим, суди кожен день стикаються з конкретними труднощами в застосуванні ст. 13 Цивільного кодексу України. Однією з таких проблем є взагалі можливість безпосереднє застосування ч. 3 ст. 13 Цивільного кодексу України до конкретних відносин.

До цього часу велика кількість досліджень категорії «зловживання правом» кваліфікують зазначений інститут як загальний принцип цивільного права. Прикладів тому дуже багато. Так, відомі цивілісти використовують зазначене поняття як у назві монографій

(наприклад, О. В. Волков «Принцип недопустимості зловживання цивільними правами в законодавстві та судовій практиці» [1]), так і окремих розділів (Є. В. Вавілін «принцип неприпустимості зловживання правом»[2; с. 275]). Подібну позицію займає Поротікова О. О. [3; с. 33] та багато інших.

Між тим, питання віднесення категорії «зловживання правом» до принципу чи конкретного правового припису (правил поведінки) має цілком конкретне практичне значення. Звернемося для цього до визначення поняття принцип. Дослідження змісту поняття «принцип» в праві, зокрема цивільному присвячено багато праць відомих радянських та вітчизняних цивілістів. Так, зокрема Алексеев С. С. під принципами розумів нетипові нормативні приписи в праві («носії інтегративного», вищого прояву властивого правовій системі нормативного змісту). Більшість авторів (з незначними відмінностями в формулюваннях) під принципами розуміють основні, основоположні засади, існування та побудови системи права та правової системи. Також практично всі автори погоджуються, що принципи є правові норми найбільшого рівня узагальнення. Деякі автори навіть виокремлюють в принципах нормативну частину та декларацію [4 ; с. 654].

Найбільший рівень узагальнення обумовлює і специфіку застосування принципів. Виходячи з наведеного, принцип (як припис найбільшого рівня узагальнення) не може застосовуватись всупереч конкретній правовій нормі, що регулює певний вид відносин. Зазначене положення знайшло відображення в ч. 2 ст. 8 Цивільного кодексу України. Відповідно до зазначеної норми: у разі неможливості використання аналогії закону для регулювання цивільних відносин вони регулюються відповідно до загальних засад цивільного законодавства (аналогія права). В свою чергу аналогія закону застосовується у разі відсутності правового регулювання (ч. 1 ст. 8 Цивільного кодексу України).

Виходячи з наведеного, законодавець чітко визначив випадки, коли принцип виконує регулятивну функцію. Що правда, деякі вчені пропонують використовувати загальні засади (принципи) для допомоги у

тлумаченні положень Цивільного кодексу України [5 ; с. 41]. Однак на нашу думку подібна позиція не відповідає положенням чинного законодавства.

Однак треба зробити певне зауваження. Все наведене належить лише до загальних засад (принципів), що закріплюються в Цивільному кодексі України. Якщо йдеться про застосування принципів, закріплених в Конституції України, не дивлячись на ступінь узагальнення, застосуванню підлягають конституційні принципи, враховуючи субординацію нормативних актів.

Стосовно категорії зловживання правом виникає наступна ситуація. Не дивлячись на численні спори щодо природи такого явища, як зловживання правом, усі дослідники майже єдині в своїй позиції. При зловживанні правом, особа має конкретне суб'єктивне право, реалізує його, однак реалізує його або всупереч меті, або не за призначенням, або з метою завдати шкоди (різні дослідники використовують в цій частині різні критерії). Загально прийнятим є розуміння того, що суб'єктивне право виникає та існує лише в рамках конкретних правовідносин. Конкретні правовідносини виникають на підставі норми права. Конкретна норма, яка встановлює суб'єктивне право зазвичай не містить обмежень на його та не ставить в залежність від наміру особи, мету реалізації права . Враховуючи викладене, у більшості подібних ситуацій відсутні підстави для застосування аналогії закону та права внаслідок відсутності прогалін у врегулюванні відносин. Як наслідок, у випадку кваліфікації категорії «зловживання правом» у якості принципу, практично такий принцип не зможе бути реалізований.

Таким чином, актуальним для правотворчої та правозастосовчої практики є дослідження категорії «зловживання правом» в площині визначення як принципу чи конкретного правового припису, що може бути предметом подальших наукових розробок.

Список використаних джерел:

1. Волков А. В. Принцип недопустимости злоупотребления гражданскими правами в законодательстве и судебной практике (анализ более 250 судебных дел о злоупотреблении правом): монография /А. В. Волков. М.:Волтерс Клувер, 2011. 960с.
2. Вавилин Е. В. Осуществление и защита гражданских прав. М.: Волтерс Клувер, 2009. 360 с.
3. Поротикова О. А. Проблема злоупотребления субъективным гражданским правом. – 2-е изд., испр. и доп. М.: Волтерс клувер, 2008. 280 с.
4. Ротань В. Г. Новейшее учение о толковании права (по материалам гражданского и других отраслей права): монография / В. Г. Ротань, О. Е. Сонин, Ю. В. Черткова; руководитель авторского коллектива и ответственный редактор Ротань В. Г. Симферополь, 2019. 792с.
5. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 1: Загальні положення/ За ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Серія «Коментарі та аналітика». Х.:ФО-П Колісник А. А., 2010. 320 с.

Георгій Самойленко
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ПАСАЖИРІВ У МІСЬКОМУ СПОЛУЧЕННІ

Розвиток науки та техніки, електронних технологій, глобалізація, - ось не повний перелік чинників сучасного суспільства, які зумовлюють зміни у ньому, формують його, визначають специфіку. Новітні технології методи, алгоритми, рішення винахідницьких завдань спроможні істотним чином впливати практично на всі сфери сучасної економіки – від виробництва до споживання.

Сучасна цивілістика, яка є гнучкою за своєю сутністю, спроможною регулювати майнові та особисті немайнові відносини має достатньо великий арсенал засобів для цього. Водночас, якщо йдеться про конкретні сфери, такі як торгівля, будівництво, надання послуг, включаючи перевезення, достатньо важко за допомогою одних лише правових засобів досягати високого рівня взаємодії контрагентів. Мається на увазі не лише досягнення мети договору, але й забезпечення здійснення ними своїх прав.

Прозорість, чіткість, зрозумілість, доступність мають визначати взаємовідносини між суб'єктами. Чи не найкраще контрастує зазначене в сфері перевезень пасажирів. Так, скажімо, у м. Відень на залізниці і окремих видах автобусів можна скористатися для розрахунків за проїзд системою сучасних електронних розрахунків. Зустрічаються навіть подекуди відмови прийняти оплату готівкою. І навпаки, в трамваях оплата проїзду здійснюється шляхом внесення монет до монетоприймача і отримання квитка, який необхідно закомпостувати. Але основною проблемою є знайти необхідну кількість монет, адже паперові гроші не приймаються. Це додає

проблем, про які всі розуміють: особа-пасажир бажає оплатити проїзд, але не завжди має для цього можливість.

І навпаки, в тому ж місті запроваджено систему «єдиного електронного квитка», з допомогою якої пасажир має можливість обрати оптимальний для нього маршрут руху і, оплативши один раз за всю поїздку, скористатися навіть різними видами транспорту.

В Україні виникає безліч питань у сфері перевезень пасажирів і не останнє місце займає перевезення пільгової категорії пасажирів. Серед питань: відмова пасажирові в перевезенні з причин «перебільшення квоти» безоплатних пасажирів; відсутності компенсації з боку органів соціального забезпечення та органів місцевого самоврядування перевізникам, внаслідок чого перевізники відмовляють пасажирам у перевезенні; наявність великої кількості категорій пільговиків, що інколи призводить до суперечок щодо наявності у певної особи певної категорії відповідної пільги. Інше питання, - відсутність засобів для приймання оплати в електронній формі (безготівкові розрахунки).

Інше питання, про яке ми вже неодноразово зазначали – «рулетка» при купівлі електронного квитка на потяг ДП «Укрзалізниця». Придбаваючи квиток, особа наперед не знає результат цього: що вона отримає – електронний квиток чи бланк замовлення, який підлягає «друку» в касі залізничного вокзалу. Тим самим порушується право пасажирів на інформацію, а інколи і право на свободу пересування, - особливо якщо часу на «друк» немає.

Причина тому банальна – відсутність сканерів у більшості вагонів для зчитування даних електронного квитка.

Скажімо, запровадження електронних посвідчень осіб, які мають пільги, впровадження функціонування пристроїв для зчитування інформації з них, підключення до єдиної електронної системи оплат перевізникам за перевезення пасажирів пільгової категорії упорядковує цей сегмент перевезень. Запровадження системи приймання оплати за проїзд в

безготівковій формі знімає питання пошуку розмінних грошей і т.п. Це важливо ще й з медичної точки зору, адже готівкові гроші є джерелами перенесення інфекцій та збудників багатьох хвороб.

Подібних питань ще достатньо багато – це і запровадження систем контролю та оптимізації перевезень пасажирів в «години пік»; і підвищення рівня безпеки перевезень шляхом виділу окремої полоси транспорту загального користування; і запровадження систем автоматичного екстреного гальмування, тощо.

Не останнє значення набувають питання збереження екології і боротьба з забрудненням атмосферного повітря експлуатацією двигунів внутрішнього згоряння. На зміну їм приходить експлуатація електротранспорту. Але внаслідок високої первинної вартості їх запровадження, особливо в містах, де інфраструктура для їх експлуатації не створена, це потребує значного фінансування. Як і з запровадженням розвитку «зеленої» електроенергії, мають бути створені стимули для зацікавлення в цьому комерційного сегменту.

Звичайно, що правові засоби дозволяють формувати модель поведінки учасників правовідносин через дозволи і заборони, приписи, стимули, обмеження, тощо. Але лише одних правових засобів виявляється замало. Важливі і організаційний та фактичний (наявність матеріальних засобів) фактори. Законодавець тим не менше, спроможний стимулювати запровадження інновацій у сферу організації та здійснення перевезень. Подібна практика вже зарекомендувала себе позитивно в тому числі шляхом встановлення вимог до технічних характеристик транспорту, ліцензійних вимог до діяльності перевізників. Іншими словами, вирішення більшості питань у сфері перевезень можливе лише на основі комплексного підходу, яке полягає у використанні досягнень науки, техніки, технологій, трвз, адміністрування, економічних чинників, стимулів, засобів цивільно-правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Транспорт у Відні. URL

<https://www.tourister.ru/world/europe/austria/city/wien/publications/382>

Володимир Староста,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна

ГОТОВНІСТЬ АСПІРАНТІВ У ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Реформування сучасної освіти приводить до комплексної соціально-педагогічної проблеми формування готовності майбутніх фахівців до створення, упровадження і розповсюдження професійних новацій. Важливо аби інновації не були самоціллю, а інструментом, засобом досягнення стратегічних цілей навчання та виховання. Про актуальність проблеми формування інноваційного освітнього простору свідчать сучасні законодавчі і нормативні документи, які найбільш регламентують здійснення інноваційної діяльності, зокрема, Закони України «Про інноваційну діяльність» (від 04.07.02 р. №40–IV), «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (від 16.01.03 р. №433–IV), наказ МОН України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (від 07.11.00 р. №522) тощо.

Дане повідомлення спрямоване на висвітлення готовності до інноваційної професійної діяльності аспірантів – майбутніх докторів філософії економічних та правових спеціальностей за результатами електронного анкетування.

Дослідниками (З. Курлянд та ін., 2005) [2, 224] показано, що проблема готовності стала об'єктом спеціальних досліджень не так давно, а саме: *перший етап* (кінець XIX - початок XX ст.) – її вивчали у зв'язку з проникненням у психічні процеси людини; розуміння готовності як настанови (К. Марбе, О. Кюльпе, Д. Узнадзе); *другий етап* – дослідження готовності як деякого феномена стійкості людини до зовнішніх і внутрішніх

впливів (У. Томас та Ф. Знанецькі, Г. Оллпорт, Д. Кац, М. Сміт та ін.); *третьої етап* вивчення готовності пов'язаний із дослідженнями в галузі теорії діяльності; готовність характеризують як якісний показник саморегуляції на різних рівнях проходження процесів: фізіологічному, психологічному, соціальному (М. Дьяченко і Л. Кандилович, М. Левітов та ін.). Із 70-х років ХХ ст. розгляд проблеми готовності набуває розвитку у зв'язку з дослідженнями педагогічної діяльності (К. Дурай-Новакова, Л. Кондрашова, В. Моляко, О. Мороз, В. Сластьонін та ін.).

Новації трактуються (Т. Берестова, 2008) [1, 70]: 1) як будь-яке нововведення і відносяться до соціальної сфери, до науки, до виробництва; 2) як процес або результат (продукт).

Термін «інновація» увійшов до вжитку в 40-і роки ХХ ст., спочатку його використовували німецькі та австрійські науковці при аналізі соціально-економічних і технологічних процесів (О. Дубасенюк, 2009) [3, 26].

Інновація – це нововведення, яке пройшло повний технологічний цикл від зародження ідеї, її технологічного опрацювання та документального оформлення до проведення необхідних комерційних процедур з метою виходу на ринок в якості товару у вигляді продукту, послуги або технології. В інноваціях при дотриманні цих умов немає обмежень за галузевими або цільовими ознаками, вони можуть бути технічними, управлінськими, освітньо-педагогічними, соціокультурними та будь-якими іншими, крім сфер продуктивної діяльності, тобто науки і мистецтва. Інноваційна діяльність – це діяльність, що включає весь вищезгаданий технологічний цикл, а також діяльність щодо створення умов для інновацій, управління процесами створення інновацій, а при необхідності і стосовно створення її організаційної і матеріально-технічної інфраструктури [1, 75].

З одного боку, не можна створити інновацію, минаючи технологічне опрацювання ідеї. З іншого – важко створити принципово нову технологію, не спираючись на наукову ідею. Такий органічний зв'язок між інноваційною та науково-дослідницькою діяльністю [1, 74].

Емпіричне дослідження проводили на базі ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (УжНУ). Використовували електронне анкетування, яке має ряд переваг порівняно з традиційним паперовим, а саме: більш комфортні умови для анкетованих, можливість обрати зручний час і місце анкетування; фізична відсутність дослідників унеможлиблює певний вплив на респондентів; можливість використання під час анкетування смартфонів тощо. До анонітного електронного анкетування з використанням Google Forms (URL: https://docs.google.com/forms/d/1NwWL9VuNCkTred8Z6_TZQVrpkhciRERe_QOhSZOo-9Q/edit) під час вивчення курсу «Інновації в сучасній педагогіці» долучились 25 аспірантів у галузі економіки і права ДВНЗ «УжНУ».

Розглянемо деякі відповіді. Загальні відомості: вік анкетованих 24-42 роки. Зазначимо, що аспіранти адекватно проводять самооцінку під час відповіді на питання анкети. Наприклад, вони достатньо критично оцінюють теперішній рівень власної професійної підготовки на 6,3 бали (відповідь за шкалою: дуже низький 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 дуже високий). Тільки 25 % анкетованих обрали п'яту позицію відповіді на питання «Чи задоволені Ви власним професійним рівнем з огляду на себе станом на теперішній час?» (відповідь за шкалою: 1 – категорично «НІ»; 2 – скоріше «НІ», ніж «ТАК»; 3 – НЕ знаю; 4 – скоріше «ТАК», ніж «НІ»; 5 – впевнено «ТАК»).

Аспірантам було запропоновано анкету «Карта педагогічної оцінки та самооцінки здатності вчителя до інноваційної діяльності» (В. Сластьонін, Л. Подимова) [4, 115-117], до якої внесено певні доповнення, а саме: поняття «педагогічна діяльність» доповнювали «педагогічна/професійна діяльність», аби врахувати різні уподобання щодо майбутньої діяльності; авторську шкалу самооцінки 1-5, нами розширено до 1-9 з метою більшої диференціації. Середні бали самооцінювання наведено у табл. 1.

Самооцінка аспірантів готовності до інноваційної діяльності

Параметри самооцінки	Самооцінка
Ступінь виявлення: мінімальний 1 2 3 4 5 6 7 8 9 ідеальний	1-9
I. Мотиваційно-творча спрямованість особистості	
1.1. Допитливість, творчий інтерес	7,0
1.2. Прагнення до творчих досягнень	6,6
1.3. Прагнення до лідерства	6,5
1.4. Прагнення до отримання високої оцінки творчої діяльності зі сторони адміністрації	4,5
1.5. Особиста значимість творчої діяльності	6,1
1.6. Прагнення до самовдосконалення	7,0
II. Креативність особистості	
2.1. Продукування великої кількості рішень: варіативність педагогічної діяльності	5,6
2.2. Незалежність суджень (не соромиться висловлювати свою думку)	6,9
2.3. Фантазія, уява (інтелектуальна легкість у поводженні з ідеями)	6,7
2.4. Здатність відмовитися від стереотипів у педагогічній/ професійній діяльності, подолати інерцію мислення	6,7
2.5. Прагнення до ризику	5,6
2.6. Чутливість до проблем в педагогічній/ професійній діяльності	6,5
2.7. Критичність мислення, здатність до оцінних суджень	7,1
2.8. Здатність до самоаналізу, рефлексії	6,6
III. Самооцінка професійних здібностей до здійснення інноваційної діяльності	

3.1. Здатність особистості до оволодіння методології творчої діяльності	5,9
3.2. Володіння методами педагогічного дослідження	5,5
3.3. Здатність до створення авторської концепції, технології діяльності	6,1
3.4. Здатність до планування експериментальної роботи	6,5
3.5. Здатність до організації педагогічного експерименту у закладі освіти	6,5
3.6. Здатність до корекції, перебудови діяльності	6,4
3.7. Здатність акумулювати і використовувати досвід творчої діяльності інших педагогів/фахівців	6,6
3.8. Здатність до співробітництва і взаємодопомоги в творчій діяльності	6,7
3.9. Здатність творчо розв'язувати конфлікти	6,5
IV. Індивідуальні особливості особистості як майбутнього педагога/фахівця	
4.1. Темп творчої діяльності	6,4
4.2. Працездатність особистості в творчій діяльності	6,7
4.3. Рішучість, впевненість у собі	6,8
4.4. Відповідальність	7,4
4.5. Впевненість педагога/фахівця в соціальній значущості творчої діяльності	6,4
4.6. Чесність, правдивість	6,8
4.7. Здатність до самоорганізації	7,1

Максимальні значення самооцінки аспірантів готовності до інноваційної діяльності – відповідальність (7,4); критичність мислення, здатність до оцінних суджень (7,1); допитливість, творчий інтерес (7,1); здатність до самоорганізації (7,0); прагнення до самовдосконалення (7,0); незалежність суджень (6,9); мінімальні значення – прагнення до отримання високої оцінки творчої діяльності зі сторони адміністрації (4,5); володіння

методами педагогічного дослідження (5,5); прагнення до ризику (5,6); продукування великої кількості рішень: варіативність педагогічної діяльності (5,6). Середні значення відповідних компонентів готовності до інноваційної діяльності: мотиваційно-творча спрямованість особистості – 6,3; креативність особистості – 6,5; самооцінка професійних здібностей до здійснення інноваційної діяльності – 6,3; індивідуальні особливості особистості як майбутнього педагога/фахівця – 6,8.

Таким чином, аспіранти – майбутні доктори філософії в галузі економіки і права адекватно й самокритично проводять самооцінку власної професійної підготовки, готовності до інноваційної діяльності. Важливо, що для них, як майбутніх висококваліфікованих фахівців, характерні такі якості як відповідальність; критичність мислення, здатність до оцінних суджень; прагнення до самовдосконалення; допитливість, творчий інтерес тощо.

Список використаних джерел:

1. Берестова Т. Ф. Инновация и инновационная деятельность: пределы понятий. Вестник Челябинской государственной академии культуры и искусств. 2008. N 3 (15). С. 70-76.
2. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / Курлянд З. Н., Хмельюк Р. І., Семенова А. В. та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. 2-ге вид. К. : Знання, 2005. 399 с.
3. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія; за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 504 с.
4. Слостенин В. А., Подымова Л. С. Педагогика: Инновационная деятельность. М. «Издательство Магистр», 1997. 224 с.

Максим Ткалич
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна

Юлія Толмачевська
аспірантка кафедри цивільного права
Національного університету «
Одеська юридична академія»
м.Одеса, Україна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗГЛЯДУ СПОРІВ У КІБЕРСПОРТІ

Кіберспорт («esports», «комп'ютерний спорт») – це віртуальні змагання у комп'ютерні ігри, учасниками яких є команди або окремі гравці.

Неофіційні змагання з кіберспорту розпочалися понад 20 років тому, коли з'явилася перша мережева «стрілялка» – «Doom 2», у яку можна було одночасно грати одразу багатьом геймерам. Перший офіційний турнір було організовано в 1997 році, коли у США заснували Кібератлетичну професійну лігу (CPL), у якій змагалися у Quake. Сьогодні одним із наймасштабніших світових турнірів є «The Internationals», в якому грають у Dota 2. У 2017 р. призовий фонд зазначених змагань, які приймає американський Сіетл, сягнув \$20 млн. Переможці з китайської команди «Wings Gaming» отримали \$9,1 млн.

Сьогодні кіберспорт можна умовно поділити на такі «види»: «стрілялки» (шутери) – «Counter-Strike», «Warface» тощо; стратегії – «StarCraft», «WarCraft» тощо; командні рольові ігри, в яких гравці управляють своїм персонажем, постійно його розвиваючи – «League of Legends», «Dota 2» тощо; спортивні симулятори футболу, хокею, баскетболу – FIFA, NHL тощо; технічні симулятори, в яких люди грають за водія танка, літака або автомобіля – World of Tanks тощо.

Отже, кіберспорт стрімко розвивається у світі і наразі вже стає серйозним конкурентом для традиційних видів спорту. Сьогодні кіберспорт

офіційно визнаний видом спорту в багатьох країнах світу. Мільйони шанувальників спостерігають за кіберспортивними змаганнями у Північній Америці, в Азії (особливо – в Південній Кореї та Китаї) та Європейському Союзі (зокрема, в Німеччині та Великобританії).

Динаміка зростання ринку кіберспорту вражає. У 2015 році прибуток всієї індустрії кіберспорту становив близько 325 мільйонів доларів, у 2016-му – 463 мільйони доларів, у 2017 – вже майже мільярд доларів, а у 2018 році – вже понад 1 млрд. доларів США. За прогнозами фахівців, у 2020 році світовий ринок кіберспорту досягне обсягу в 1,5 млрд. доларів.

У нашій країні кіберспорт також поступово розвивається. Зокрема, в Києві функціонує один з найкращих комп'ютерних центрів в Європі. Він носить назву «Київ Кіберспорт Арена», і в ньому постійно проводяться кіберспортивні змагання різної складності і значущості. В Україні також є своя кіберспортивна ліга «Star Ladder» з «Dota 2» і «C-S: GO».

Слід відзначити, що загальні основи кіберспорту подібні до традиційних видів спорту: кваліфіковані спортсмени (гравці), яких підтримують шанувальники та спонсори, конкурують один з одним у живих виступах. Звісно, стала система кіберспорту ще формується, але вже зараз можна виокремити її складові елементи, серед яких такі: кваліфіковані гравці; аматорські та професійні команди, які беруть участь у змаганнях з провідних «видів кіберспорту»; організатори події (переважно – ліги); вболівальники; розробники відеоігор (саме вони створюють та поширюють відеоігри, які використовуються в кіберспорті); трансласлятори; і, нарешті, спонсори та інші суб'єкти (зокрема, рекламодавці) тощо.

На відміну від традиційних видів спорту, де Міжнародний спортивний арбітражний суд (далі – CAS) є основним органом для вирішення спорів, у сфері кіберспорту поки що відповідного органу немає. При цьому, кількість спорів у кіберспорті майже не поступається кількості спорів у спорті традиційному, а питання можливості розгляду кіберспортивних спорів у CAS поки що є відкритим.

Все це призводить до певних проблем у визначенні юрисдикції для вирішення спорів у сфері кіберспорту. Зокрема, видавці ігор та організатори турнірів змагаються за право вирішувати зазначені суперечки між собою. При цьому, у випадку порушення авторських прав наразі видавці частіше намагаються захистити свої права у національних судах.

Отже, що саме наразі впливає на вибір юрисдикції для розгляду спорів у сфері кіберспорту в умовах відсутності чітких правил визначення юрисдикції?

Перш за все, місце розгляду спору наразі може бути визначене у відповідному контракті.

По-друге, необхідно зважати на правила проведення турнірів, які також можуть містити відповідні умови.

По-третє, при виборі органу для розгляду спору необхідно зважати на часовий фактор. Якщо є можливість зачекати, варто звернутися до національного суду.

По-четверте, варто зважати на сутність спору і наявність іноземного елемента. Якщо такий присутній, є сенс звернутися за допомогою до транснаціональної організації, не залучаючи національні суди.

Отже, наразі існують декілька шляхів вирішення спорів у сфері кіберспорту:

1. Судовий процес.

Якщо суперечка локалізована в одній юрисдикції (за контрактом або за географією) і не потребує швидкого вирішення, традиційний судовий процес через відповідні національні суди залишається прийнятним варіантом.

Проте, слід пам'ятати, що eSports є індустрією цифрових розваг, яка за своєю природою є міжнародною: переважна більшість суперечок, ймовірно, мають міжнародний аспект, який вимагає більш широкого й гнучкого правового підходу. Суперечки з приводу «*lex fori*» і «*forum non-conveniens*» можуть ускладнити справи і зробити її надто витратною [2].

2. Традиційний комерційний арбітраж.

Арбітражний процес є більш гнучким, ніж традиційний судовий процес, в результаті чого комерційні арбітражні суди є привабливими з точки зору вирішення більшості міжнародних комерційних суперечок, включаючи чисельні спонсорські та ліцензійні спори [3]. З іншого боку, тривалий час розгляду та істотні витрати також можуть бути непривабливими для багатьох кібергравців, команд або молодих компаній, які намагаються пробитися в цій новій галузі. Для прикладу, звіт «The London Court of International Arbitration» (далі – LCIA) свідчить, що витрати сторін на вирішення спору в цьому арбітражі в середньому складають \$ 97 000 при часових затратах 16 місяців з моменту ініціювання до винесення рішення [2].

3. Спортивний арбітражний суд (англ. – Court of Arbitration for Sport; далі – CAS) [3].

Можна було б припустити, що CAS є найбільш прийнятним органом для вирішення спорів у сфері кіберспорту. Зрештою, традиційний спорт і кіберспорт є дуже схожими за своєю суттю.

Проте кіберспорт має свою специфіку, яка ускладнює розгляд спорів у CAS:

- по-перше, CAS наразі не має жодного фахівця з відеоігор у списку арбітрів, тому технічна експертиза може бути ускладнена;
- по-друге, поки що відсутня узгоджена позиція суб'єктів кіберспортивної діяльності (видавців, організаторів турнірів, спортсменів тощо) щодо визначення CAS як органу з розгляду спорів у сфері кіберспорту;
- по-третє, CAS досі не визнає кіберспорт як спорт, який підпадає під його юрисдикцію;

4. Спеціальні арбітражні органи та уповноважені на розгляд суперечок особи.

Всесвітня асоціація кіберспорту (WESA), заснована сімома європейськими кіберспортивними командами та ESL у травні 2016 року створили арбітражний суд для вирішення спорів у кіберспорті. Основною метою появи зазначеної організації є створення «парасолькового»

арбітражного суду для сфери кіберспорту (своєрідний CAS для кіберспорту). Проте наразі зазначена організація не розпочала активну діяльність.

При цьому, слід відзначити, що саме арбітражна форма розгляду суперечок є найбільш ефективною для розвитку кіберспорту завдяки можливості швидкого реагування на проблеми, що виникають.

Таким чином, відносини у сфері кіберспорту швидко розвиваються, що тягне за собою виникнення суперечок між його суб'єктами. При цьому, наразі ефективна інституційна система для розгляду зазначених спорів відсутня. Відповідно існує об'єктивна необхідність створення дієвої системи органів з розгляду спорів у сфері кіберспорту, як на національному, так і на міжнародному рівні.

Олена Чернявська
старший викладач
кафедри інтелектуальної власності
та цивільно-правових дисциплін
Київського інституту
інтелектуальної власності та права
Національного університету
Одеська юридична академія»
м. Київ, Україна

НЕ ДРІБНІ ДРІБНИЦІ

*Не пренебрегайте мелочами, ибо от них зависит
совершенство, а совершенство – это не мелочь.*

Микельанджело Буонаротти

У кінематографії бувають композиції короткометражних фільмів, що зняті за кількома сюжетами. Альманах може містити кілька літературних прозаїчних або поетичних творів. Попурі може включати частини багатьох відомих музичних творів. Зрозуміло, що укладачі таких збірників можуть керуватися різними мотивами компонування творів, наприклад: спільною темою, обраною галуззю знань, єдиним емоційним забарвленням, певними часовими рамками тощо.

Тому ця доповідь присвячена деяким дрібницям, які всі стосуються сфери інтелектуальної власності.

1. Перше, про що хочеться сказати: це притаманна здебільшого молодим людям ілюзія, що з виникненням Інтернету можна проводити пошук інформації значно легше і швидше, ніж у ХХ столітті.

Звісно, у ХХІ столітті переважна більшість каналів передачі інформації стала цифровою, що позитивно відбилосся на швидкості передачі запитів і отриманні відповідей. Але –

по-перше, припустимість використання слів природних мов задля формулювання запитів у інформаційно-пошуковій системі GOOGLE ніяким

чином не виключає потреби в спеціальних пізнаннях і, відповідно, свідомого застосування терміносистем конкретних галузей науки і техніки для ефективної пошукової роботи в цифрових базах даних;

по-друге, для пошуку патентних і прирівнюваних до них документів в будь-яких (і особливо в паперових) базах даних доцільно навчитись використанню Міжнародної патентної класифікації (МПК) для винаходів і корисних моделей, Міжнародної класифікації промислових зразків (МКПЗ) та Міжнародної класифікації товарів і послуг (МКТУ), що дає змогу навіть неспеціалістам досягнути основи термінології відповідно у технології й техніці, у художньому конструюванні та декоративно-прикладному мистецтві й у товарознавстві (включаючи послуги);

по-третє, не плутати у власній свідомості *аналогію*, тобто частковий збіг ознак, і *тотожність*, тобто повний збіг ознак щонайменше двох порівнюваних об'єктів (бо плутанина змісту цих термінів нерідко виключає саму можливість інформаційного пошуку для оцінки новизни і породжує безглузді заяви типу «аналогів не існує», які притаманні безвідповідальним журналістам);

по-четверте, чітко розрізняти у власній свідомості *релевантну* інформацію, яка формально відповідає запиту, що складений на інформаційно-пошуковій мові (ІПМ) зазвичай у вигляді набору ключових слів, і яка міститься у більш-менш значній купі винайдених документів, та *пертинентну* інформацію, яка відповідає суті потреби особи-пошуковця у відкритих для загального доступу відомостях, що існують на дату запиту.

Останнє два зауваження особливо важливі, бо саме від кваліфікації й досвіду пошуковця залежить чітке й правильне формулювання запиту на пошук і ефективне сортування винайдених документів на потрібні для подальшої роботи й на так званій «інформаційний шум».

2. Слід звернути увагу спеціалістів-патентознавців і перекладачів, яким доводиться перекладати англійські тексти заявочних матеріалів і вести

листування по патентних заявках, на словосполучення «*international patent application*», яке широко застосовують англомовні патентні повірені.

Справа в тому, що в сфері заявок на винаходи розрізняють патентні і не-патентні заявки. За результатами розгляду патентної заявки мусить бути виданий національний або регіональний патент за умови, що заявлений об'єкт відповідає умовам патентоздатності і не підпадає під обмеження правової охорони, які безпосередньо перелічені в міжнародних нормативних актах типу Договору про патентну кооперацію (який зазвичай позначають англійською аббревіатурою РСТ), Європейській чи Євразійській патентній конвенції тощо та у національних патентних законах.

До не-патентних заявок належать Міжнародні заявки (тобто «*international application*»), які називають також заявками РСТ.

Вони слугують лише підставою для подання регіональних чи національних патентних заявок і не дають змоги отримати помилково омріяні багатьма винахідниками «міжнародні патенти», існування яких не передбачено ніякими міжнародними нормативними актами у сфері промислової власності.

Здається, що ті люди, які кажуть або пишуть «*international patent application*», некомпетентні. Але це не завжди так.

По-перше, тому, що в суто англомовних країнах (тобто Великій Британії, США, Австралії, Канаді, Новій Зеландії, а також в Індії, Ізраїлю та ПАР, патентні відомства яких використовують англійську мову як робочу, стало словосполучення «*patent application*» слугує історично традиційним ідіоматичним оборотом і означає для патентних експертів і повірених виключно заявку на винахід, тоді як англомовна назва заявки на корисну модель є «*utility model application*», заявки на промисловий зразок – «*design application*», а заявки на торгівельну марку – «*trademark application*».

Якщо ж до цього додати характерну для зазначених країн вельми поширену нестрогість у використанні термінів, то це якимось чином виправдовує англомовних творців і користувачів патентної документації, але

потребує уважності від їхніх колег, які виховані в дусі європейської ригористичності у використанні термінів.

3. Слід також звернути увагу багатьох патентних повірених, які допомагають українським клієнтам подавати міжнародні заявки, на деякі аспекти такої роботи, які важливі для ефективного закордонного патентування.

По-перше, доцільно складати українські патентні заявки, які бажано перетворити у міжнародні заявки, з самого початку за правилами Договору про патентну кооперацію з тим, щоб їхні тексти не тільки змістовно, але й формально (по кількості абзаців) співпадали і тому не утруднювали визначення права на конвенційний пріоритет.

По-друге, міжнародні заявки доцільно подавати в Укрпатент англійською мовою, бо це дає змогу зменшити витрати й різко розширити коло можливих реципієнтів інформації про наші винаходи.

По-третє, в заявах на подання міжнародних заявок в якості Міжнародного пошукового органу бажано визначати Європейське патентне відомство, бо його звіти про Міжнародний пошук і письмові думки про патентоздатність з точки зору експертів інших національних і регіональних Патентних Відомств і потенційних інвесторів більш вагомі, ніж аналогічні документи Роспатенту та Укрпатенту.

4. Всі спеціалісти-патентознавці в Законах України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» часто стикаються зі сталим висловом «дата подання заявки» або якщо заявлено пріоритет, «дата пріоритету» у числах і відмінках, що відповідають контексту. Але ми всі пам'ятаємо, що в «Розписці», яку заявник або його представник отримує при здачі документів в Укрпатент, проставлені не тільки дата, а ще й години, хвилини і секунди.

Прямої заборони на такі відомості в законодавчих актах немає. Але чим може бути корисна така інформація?

Якщо розглянути дещо гіпотетичну ситуацію: два різні заявники в один день подали заявки на один і той самий об'єкт промислової власності. Експерти Укрпатенту при розгляді таких заявок не зможуть, за умови відповідності заявок всім зазначеним у відповідних законах вимогам, відмовити у видачі патенту жодному із заявників. І будуть видані два патенти.

Якби у нормативних актах було зазначено, що пріоритет заявки може бути встановлений не тільки за більш ранньою датою подання, але за умови збігання дат також і за годинами, хвилинами й секундами, то в нашій гіпотетичній ситуації патент був би виданий тому із заявників, який здав заявку у більш ранню годину тієї самої дати, або у більш ранні хвилини, або навіть секунди.

Ці міркування також гіпотетичні, оскільки міжнародні нормативні акти також не мають ніяких посилань на години, хвилини і секунди.

Але у вік цифрових технологій заявки на об'єкти промислової власності все частіше подають у так званому електронному вигляді. Тому ми можливо вже незабаром прийдемо до необхідності вносити у міжнародні і національні акти відповідні зміни. Принаймні це питання варто обміркувати і прийняти до уваги.

Роман Шишка
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри інтелектуальної власності та
цивільно-правових дисциплін
Київського інституту
інтелектуальної власності та права
Національного університету
«Одеська юридична академія»
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0532-1909>

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙ

Доктринальні та практичні аспекти комерціалізації інновацій пов'язані з їх тлумаченням, видами, пересіканням із суміжними та близькими за походженням результатами, засобами і способами такої комерціалізації. Від того залежить відповідь на запитання: 1) що комерціалізується (інновації чи результати творчої, інтелектуальної та іншої діяльності); 2) як співвідносяться ці категорії; 3) які правові форми комерціалізації і чи потрібна категорія інноваційний договір; 4) наскільки інститут вільного використання об'єктів права інтелектуальної власності можуть бути використані при їх комерціалізації?

Так, у Вікіпедії інновації визначено як ідеї, новітній продукт в галузі техніки, технології, організації праці, управління, а також у інших сферах наукової та соціальної діяльності, засноване на використанні досягнень науки і передового досвіду, є кінцевим результатом інноваційної діяльності [1]. Таке визначення так чи інакше повторюється іншими джерелами. Гносеологічно його спрямування зводиться до розробки, впровадження, експлуатації виробничо-економічних та соціально-організаційних рішень, що покладений в основу новації. Здебільше йдеться про результати творчої інтелектуальної та іншої діяльності, які у дещо іншій редакції визнані п.2 ч.2 ст. 11 ЦК України [2] підставами виникнення цивільних прав та обов'язків.

В такому своєму аспекти з врахуванням комерційної інформації та її різновидів інновації вони охоплюються об'єктами права інтелектуальної власності та навіть конкурують до тої міри, що окремі дослідники навіть включили до інновацій і відкриття, що є досить спірним та слугує маніпулюванню категоріями чи термінологічній еквилібристиці. Тож перша проблема полягає у тому, що значна частина інновацій перекривається, чи підпадає під об'єкти права інтелектуальної власності. До того, насправді комерціалізуються майнові права на такі об'єкти, які мають властивість вичерпання та обмеженого строку чинності, а окремі потребують підтримання їх.

Саме поняття інновацій склалось не відразу. Зокрема відомий економіст Й. Шумпетер спочатку вказував на не стільки на інновації, як на «нові комбінації» змін в розвитку, що виходять за рамки процесу оновлення виробництва «в замкнутому колі». Вони полягають у змінах в розвитку виробництва і ринку, на його погляд, п'ятьох типів: – використання нової техніки, нових технологічних процесів чи нового ринкового забезпечення виробництва (купівля/продаж); – впровадження продукції з новими властивостями; – використання нового виду сировини; – зміни в організації виробництва і його матеріально-технічному забезпеченні; – поява нових ринків збуту [3].

В 30-х роках він вже використав поняття “інновація” як зміну з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості. Іншими словами, такі впровадження мати комерційний характер і стосувалися введення нових товарів, ринків, технологій їх просування та розвитку. Такий же взаємозв'язок підприємництва та інновацій розвинув американський економіст П. Друкер, який інноваційність вважав особливим інструментом підприємництва. У процесі нововведення створюються нові ресурси, а наявні знаходять нові напрямки застосування, а «інноваційну діяльність - особливим інструментом, який забезпечує

підприємцю використання нововведень в перетворення їх на нові можливості для, відкриття нового бізнесу або надання нових послуг [4]. Один із теоретиків науково-технічного прогресу О.А. Підпригора наголошував на новій техніці, як узагальненому поняттю для нововведень. Проте якби вони не йменувались їх суть зводиться до введення нових більш прогресивних товарів, технологій їх виробництва та просування споживачу.

У позитивному праві це визначення перебуває під впливом прийнятого в 1957 р. в рамках Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР - *OECD*) Групою національних експертів за показниками науки і техніки рішення. Так у 1963 році ця організація в місті Фраскаті (Італія) прийняла першу єдину методику проведення статистичних обстежень наукових досліджень і розробок - Керівництво Фраскаті (*Manual Frascati*). Згідно з ним інновація визначається як кінцевий результат інноваційної діяльності, втілений у вигляді нового чи удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового чи удосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності, чи в новому підході до соціальних послуг [5]. При визначенні поняття інновацій слід підкреслити необхідність практичної реалізації зміни, тобто зробити акцент на характері та призначенні такої зміни. Інновацією є впровадження в практику, здійснення та використання нововведення (пропозиції, науково-дослідного рішення, моделі). З огляду на це слід зважати на відмінність між поняттями «інновація», «нововведення», «новація» (новизна).

Відповідно до ст.1 Закону України «Про інноваційну діяльність» [6] інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери. Таке визначення вказує на сутність інновацій – підвищення конкурентоспроможності, оптимізацію якості виробництва чи соціальної сфери. Проте тут є певна шпарина, яка може обернутися і обертається

соціальними та, зокрема, екологічними проблемами упущено загальну вимогу безпечності. Це стало нагальним для українського суспільства і запровадження таких нововведень, які створюють небезпеку для людини та довкілля. Зарадити тому можна б було: 1) поширенням на цю дефініцію ст. 3 Конституції України за якою безпека людини також віднесена до найвищих соціальних цінностей; 2) а ще краще доповненням зазначеного визначення фразою, « за умови що вони не загрожують життю та здоров'ю людини та довкіллю» . Другий шлях більш привабливий і стосується не тільки людини та інших сфер людської діяльності. Принаймні наполягання на безпечності інновацій не зашкодить, а тільки посилить цей аспект.

Окрім того ця дефініція надає підстави виділити комерційні та соціальні інновації, а її доповнення – безпечні, допустимо безпечні та небезпечні для людини та довкілля, а за зовнішніми проявами – товарні, технологічні та технічні. Всі інші відомі інновації – суб'єктивне їх бачення і стосується характеристики. До того, окремі товарні інновації на практиці є небезпечні для життя та здоров'я людини. Так в харчовій промисловості введення натомість стандартів тимчасових вимог від 40 до 60 відсотків товарів не відповідають встановленим вимогам, а окремі є небезпечні.

Так чи інакше здебільшого , окрім відкриття об'єкти інтелектуальної власності і є інноваціями. Тож здебільше йдеться саме про співпадіння комерціалізації перших та других. Загалом вона термінологічно походить від [англ. commerce](#) – комерція, торгівля як діяльність особи або організації спрямована на отримання прибутку. Тож вона має утилітарне спрямування - отримання прибутку як маркетингово виважені, скоординовані технічні та бізнесові аспекти прийняття рішень та їх виконання, що необхідні для успішної трансформації нового продукту або послуги від концепції до ринку. Інновації в кінцевому результаті втілюються в продукт для споживача чи модифікації та удосконалення такого продукту , технології його просування на ринку. Тож комерціалізації передбачає відповідність такого продукту вимогам ринку чи певного його сегменту.

Наразі проблема комерціалізації постійно перебуває в полі зору суспільства, уряду, парламенту, приватного бізнесу, самих науковців – оскільки саме вона визначає конкурентоздатність товарів і їх безпечність. Вона є концептом інноваційного процесу та полягає у перетворенні нововведень на товари і їх доведення до споживачів. Це визначається попитом на них, та прибутковістю з урахуванням фактору ризику. Останній в інноваційній діяльності – проявляється як вірогідність втрат при інвестування у виробництво нових товарів чи послуг та не отриманні очікуваного прибутку. Зазвичай ризики прораховуються з урахуванням витребування інновацій. Звідси наразі ефективність їх комерціалізації залежить від комунікативної підтримки інновації з метою забезпечення поінформованості та налагодження зв'язків виробників, посередників та споживачів.

Наразі комерціалізація інновацій підпорядкована проблемі скорочення життєвого циклу товарів, оскільки постійно з'являється щось нове, посилення конкуренції на цільових ринках збуту, виникнення нових ринків при мінливих потребах покупців. Людство кращої за договір форми правової підстави доля комерціалізації інновацій не придумало. Відповідно договором можуть регулюватися як внутрішні відносини між розробниками інновацій, що працюють у суб'єкта їх комерціалізації, в тому числі стимулюванню новаторів, так при запозичені інновацій. У всякому разі йдеться про передачу майнових прав та умови такої передачі.

Від того, що ліцензійний чи інший договір (комерційної концесії) ми назвемо інноваційним договірною природа не зміниться. Слід звертати увагу, що для комерціалізації передаються майнові права на інновації та їх використання. Це слугуватиме упередженню спекуляцій та введенню квазіправових конструкцій.

Список використаних джерел.

1. Інновація — Вікіпедія – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інновація>
2. Цивільний кодекс України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/>

3. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. Капіталізм, соціалізм, демократія. К. : Основи, 1995. 528 с .
4. Друкер П. Бізнес та інновації: перек. з англ. - М .: ІД "Вільямс", 2007. 701с.
5. Керівництво Фраскати (*Manual Frascati*) . 1995. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/dataoecd/34/0/2096025.pdf>
6. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/40-15>

Олександр Шишка
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету
внутрішніх справ,
м. Харків, Україна

НОРМОТВОРЕННЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ В СПРАВАХ, ЩОДО ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Постановку питання яке нами ставиться зумовлено перш за все концепцією ЦК України, яка бере свій початок зі ст. 1. Положення цієї норми передбачає умови, за якими визначаються певні відносини як цивільні. Саме ця обставина і надає можливість впливати встановленою законом системою норм на поведінку учасників цивільних відносин. Зокрема, ст. 1 ЦК України встановлено, що цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників.

В такому положенні нас цікавить наступне: «цивільним законодавством регулюються ... цивільні відносини ...». Ракурс цієї норми вказує на те, що цивільні відносини, які відповідають певним якісним ознакам (юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників) підлягають упорядкуванню цивільним законодавством України. Тобто під таким ракурсом норма права відповідає на питання: чим регулюються цивільні відносини? Відповідь, мабуть, є очевидною – цивільним законодавством. Тут же виникає і наступне питання: що відноситься до цивільного законодавства? Детальний аналіз ЦК України, як основного акту цивільного законодавства України приводить до висновку, що до цивільного законодавства відносяться: певні міжнародні договори, Конституція України, засади цивільного законодавства, акти цивільного законодавства, договір, та звичай. При цьому, важливо вказати, що цей перелік є вичерпним.

Це стосується і судочинства у господарських судах, правова основа діяльності яких визначається ст. 3 ГПК України. Детальний аналіз цієї статті приводить до висновку, що судочинство у господарських судах здійснюється відповідно до законодавства про господарське судочинство, а саме відповідно до Конституції України, ГПК, Закону України «Про міжнародне приватне право», Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Наведене свідчить, що як господарсько-процесуальні відносини, так і цивільні відносини, зокрема відносини, що виникають з приводу результатів інтелектуальної, творчої діяльності регулюються відповідним законодавством. Проте, тут виникає важливе запитання: чи є інші «джерела», які здатні впливати на такі відносини?

Зокрема, таке питання виникає щодо судових актів чи ще їх називають актами офіційного тлумачення норм права (інтерпретаційно-правові акти), актами правозастосування.

Так, відповідно до ч. 4 ст. 236 ГПК України суд при виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин враховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановах Верховного Суду (далі – ВС)¹⁰. Це стосується і рішень Конституційного суду України. Слід навести ще і практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), яка відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» є джерелом права. Проте, тут виникає головне питання: якщо вони мають враховуватися при вирішенні справи (зокрема і справ щодо прав інтелектуальної власності) в суді, є певними правилами розуміння і застосування законодавства,

---

10

Положення норми так, як воно змодельоване у сьогоднішній редакції при формально-логічному підході має приводити до думки, що висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановах Верховного Суду можуть стосуватися лише матеріально-правових відносин, оскільки лише вони можуть бути кваліфіковані як спірні правовідносини. Тобто висновки, щодо застосування відповідних норм процесуальних права, викладені в постановах Верховного Суду за логікою речей не мають такої обов'язковості до врахування порівняно до висновків, висловлених ВС стосовно матеріально правових відносин. Хоча, зроблені нами висновки мають більш дискусійними характер, ніж практичний, оскільки суди навряд чи на це будуть звертати увагу. Це пов'язано з тим, що постанови ВСУ та ВС розглядаються судами як певний вектор спрямованості на формування єдності судової практики та стабільності застосування норм права.

виступають джерелами права (щодо практики ЄСПЛ), то чи не виступають вони тоді джерелами як цивільного права, так і господарсько-процесуального права? Адже, як зазначає В. І. Крат, суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду зміна правового висновку здійснює значний вплив на судову практику, й у тому числі на ті справи, які вже знаходяться на розгляді КЦС ВС. Прийняття одного судового рішення, де була висловлена певна позиція ВП ВС, впливає на сотні подібних справ [1].

Проблематика піднятого питання стосується саме узгодженості концепції ЦК України та ГПК України у частині відповідних судових позицій/висновків, які у деяких випадках неформально виступають джерелами регулювання як цивільних відносин, так і господарсько-процесуальних відносин. Адже, відповідно до сьогоденного концепту вказані відносини регулюються лише відповідним законодавством. Тому, якщо відповідні судові рішення чи судова практика здатні впливати на такі відносини, «змінювати їх рух», то безумовно, що законодавство України, а саме в системному її прояві повинна дати відповідь на такий феномен права. Оскільки за формальною ознакою не джерело права не може упорядковувати відносини, що становлять предмет тих чи інших галузей права, адже тоді порушується головний принцип – принцип верховенства права.

Процесуальне право. Нещодавно Верховний суд у справі № 918/186/17 від 13 березня 2018 року висловився стосовно підсудності справ у спорах про порушення майнових прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет щодо аудіовізуального твору та кваліфікації місця розміщення такого твору. Зокрема, позов стосувався того, що відповідач здійснив неправомірне використання аудіовізуального твору щодо поводження з небезпечними побутовими відходами на своїй офіційній бізнес-сторінці у соціальній мережі Фейсбук, без дозволу позивачів та без сплати авторської винагороди. Вирішуючи справу ВС зробив наступні висновки: 1) у разі коли порушення вчинено на території двох чи більше адміністративно-територіальних одиниць, зокрема, областей, що входять до складу України, то розгляд

справи здійснюється тим господарським судом, до якого звернувся позивач;

2) оскільки публічний показ контрафактного примірника твору здійснено через мережу Інтернет, то місцем вчинення такого порушення є місце фіксації такого порушення [2]. В обґрунтування зробленим висновкам суд посилається лише на ст. 16 ГПК України (в редакції, чинній на момент порушення провадження у справі – стара редакція) в якій було встановлено, що справи у спорах про порушення майнових прав інтелектуальної власності розглядаються господарським судом за місцем вчинення порушення. А, далі суд посилається на судову практику ЄСПЛ (а, саме на рішення Європейського суду з прав людини у справі «Серявін та інші проти України» («*Seryavin and Others v. Ukraine*») від 10 лютого 2010 року, заява № 4909/04, § 58) у частині того чи потрібно суду робити детальну аргументацію зробленим висновкам. Зокрема, ВС наводить такий тезис з наведеного рішення ЄСПЛ: «Європейський суд з прав людини у відповідному рішенні вказав, що згідно з його усталеною практикою, яка відображає принцип, пов'язаний з належним здійсненням правосуддя, у рішеннях, зокрема, судів мають бути належним чином зазначені підстави, на яких вони ґрунтуються. Хоча п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зобов'язує суди обґрунтовувати свої рішення, його не можна тлумачити як такий, що вимагає детальної відповіді на кожний аргумент. Міра, до якої суд має виконати обов'язок щодо обґрунтування рішення, може бути різною залежно від характеру рішення» [2].

Наведене демонструє, що ВС для уникнення необхідності пояснення зробленим висновкам, що, як нам вважається, є спробою заповнення певних прогалів у праві здійснив правотворчу функцію, виступив як орган законодавчої влади. Ми не ставимо під сумнів розумність таких висновків та цікавість правового підходу. Проте, чи має можливість ВС України добудувати право через відповідні висновки, які викладені в постановках Верховного Суду? Мабуть ні, оскільки відповідно до ст. 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на

законодавчу, виконавчу та судову. Далі, ст. 75 вказує, що єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України. Це приводить до висновку, що суд не може виступати органом законодавчої влади, а тим паче створювати положення, які здатні регулювати певні відносини.

Доречі в цьому ж рішенні ЄСПЛ суд звертає увагу, що національний суд хоча і має певну свободу розсуду щодо вибору аргументів у тій чи іншій справі та прийняття доказів на підтвердження позицій сторін, орган влади зобов'язаний виправдати свої дії, навівши обґрунтування своїх рішень так, щоб вони *були почуті сторонами*. Наведене вказує, що виправданість національного суду на рахунок необхідності робити чи не робити детальну відповідь на зроблені висновки може слугувати методологія розуміння букви закону. Тобто логіка зробленого того чи іншого висновку повинна перевірятися певним алгоритмом тлумачення норми закону. Якщо при застосуванні базових правил тлумачення букви закону неможливо прийти до висновку або норма права є не настільки передбачуваною, зрозумілою та чіткою суд, як нам бачиться має обов'язково навести аргументи того, як він прийшов до того чи іншого висновку.

Матеріальне право. Відповідно до роз'яснень Пленуму Верховного Суду України, які містяться у постанові № 5 від 04.06.2010 «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» п. 24 передбачено, якщо твір створено у порядку виконання працівником трудового договору (контракту) і в межах строку його дії, тобто при виконанні службових обов'язків і за службовим завданням роботодавця, то особисті немайнові права автора твору належать працівникові; вони є невідчужуваними [3].

Якщо сприймати таке положення буквально, то особисті немайнові права автора твору не можуть належати юридичній або фізичній особі, де або у якої працює працівник. Проте, вказане роз'яснення ВСУ не відповідає нормі закону, оскільки відповідно до ч. 1 ст. 429 ЦК України у випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної

власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору можуть належати юридичній або фізичній особі, де або у якої працює працівник. Цьому є підтвердження ч. 4 ст. 423 ЦК України в якій визначено, що у випадках встановлених законом особисті немайнові права інтелектуальної власності можуть відчужуватися (передаватися). Частина 2 ст. 423 ЦК України в підтвердження цього наголошує, що у випадках, передбачених законом, особисті немайнові права інтелектуальної власності можуть належати іншим особам, тобто особам, відмінним від особи-творця. Таке правило прослідковується й в ст. 421 ЦК України.

Тут виникає логічне запитання чи може ВСУ та ВС у своїх роз'ясненнях звужувати положення закону? Мабуть ні, оскільки відповідно до ГПК та ЦПК України суд у своїй діяльності керується виключно відповідним законодавством, вирішує справу відповідно до норм матеріального права при дотриманні норм процесуального права. А тому ВСУ, як і ВС повинен слідувати букві закону, а не робити спробу зужити норму закону або витлумачити норму новим змістом. Незалежно від того наскільки така норма закону має практичну та теоретичну цінність.

Наведене свідчить, що висновки ВСУ та ВС можуть набувають правотворчого характеру, виступати фактично джерелом регулювання цивільних відносин, у тому числі і господарсько-процесуальних відносин, а це призводить до необхідності говорити про існування, в такому разі, судового прецеденту у певному «завуальованому» варіанті.

Проте така обставина йде всупереч принципу верховенства права, оскільки висновки щодо застосування відповідних норм права, викладених в постановках найвищого суду нівелюють дійсний зміст цих норм, створюється технічна підміна частини правової матерії, набувають значення інтерпретаційно-правові положення, що висловлені судом у відповідних актах офіційного тлумачення подібно до того як би ми їх дійсно розглядали як джерело права. Втім, цікавим є той факт, що на відміну від закону, який може бути об'єктом вивчення та предметом перевірки його відповідності

Конституції України, рішення ВСУ та ВС не підлягає не лише спростуванню, але і перевірці його на факт того, чи не набувають певні частини змісту регулятивного характеру щодо відносин, яких стосується таке рішення. Чинне законодавство лише допускає випадки, коли суд касаційної інстанції (ст. 302-303 ГПК України та ст. 403-404 ЦПК України) може відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду. Проте, у разі відступлення від висновку щодо застосування норми права це не значить, що раніше викладений висновок втрачає свою інтерпретаційно-правову силу. Принаймні закон про це не каже. За логікою речей тут повинен застосовуватися один із принципів юридичної логіки, також відомий ще з часів римського права як «*Lex posterior derogat legi priori*», відповідно до якого наступний закон з того ж питання скасовує дію попередніх, навіть якщо в ньому немає явних положень про скасування дії раннього закону. Проте, якщо застосовувати такий принцип, нам необхідно тоді визнати певні висновки ВСУ та ВС джерелом права, що за нашою правовою системою це зробити поки ще неможливо.

Ми не є прихильниками того, що певні судові рішення ВСУ та ВС можуть розглядатися як джерело цивільного права та господарсько-процесуального права (за логікою речей це стосується і цивільно-процесуального права), проте якщо судові акти здатні викривляти правову матерію, то законодавство України, має враховувати таку обставину. Тому, не викликає сумніву, що законодавство України потребує закріплення певних правових гарантій, які були б спрямовані на забезпечення стабільності та непорушності норм цивільного права України, особливо непорушності прав та інтересів учасників цивільних відносин. Це стосується і додержання законності під час здійснення правосуддя, особливо у тих випадках коли ВСУ та ВС виходячи за межі своєї компетенції фактично виступає суб'єктом правотворчої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Погляд суддів Верховного Суду на проблематику аргументації судових рішень [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/684480>.
2. Постанова Верховного Суду від 13 березня 2018 року у справі № 918/186/17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72763168>
3. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 р. № 5 // Вісник господарського судочинства. – 2010. – № 5. – Ст. 15

Зміст

Content

Alekseyenko Lyudmyla

Concept of innovation in the financial policy priorities 3

Kurkiewicz Iwona

Budowanie innowacyjnego podejścia do zarządzania kapitałem ludzkim z wykorzystaniem coachingu 9

Płotczyk Magdalena

Zasada humanizmu prawa karnego w kontekście rozwoju człowieka i jako przykład nowoczesnych trendów w dziedzinie prawa 15

Pożyczka Aleksander

Główne wymagania stawiane menedżerom branży gastronomicznej przez Polskich i Ukraińskich pracodawców. badania własne.....18

Pyrgiel Katarzyna

Pedagogika pracy a rozwój kompetencji wymaganych na współczesnym rynku pracy.....23

Tulai Oksana

Alekseyenko Lyudmyla

Concept of innovation in the financial policy priorities 26

Алексеєнко Максим

Депозитна політика банків у контексті формування інноваційного ресурсу: теоретичний концепт 32

Батюк Олег

Використання інноваційних технологій як виду спеціальних знань у процесі розслідування злочинів вчинених в установах виконання покарань.....38

Кузьменко Валерій

Теорія інноваційного розвитку Йозефа Шумпетера як інструмент подолання соціально-економічної кризи.....43

Лободіна Зоряна

Інклюзивне зростання як стратегічний орієнтир інноваційного розвитку України.....48

Луц Дмитро

Правове забезпечення стимулювання інноваційного розвитку органічного тваринництва.....54

Маркелова Євгенія

Макаришева Тетяна

Правове регулювання комерційних найменувань у деяких країнах Європейського Союзу.....58

Мельник Ольга

Правові аспекти призначення та проведення судових експертиз.....68

Мудрицька Катерина

Розмежування юрисдикції між господарськими судами та іншими органами, уповноваженим вирішувати спори, що виникають у сфері інтелектуальної власності 74

Салазський Олександр

Зловживання правом: принцип чи конкретний правовий припис (постановка проблеми).....78

Самойленко Георгій

Інноваційні підходи в організації перевезень пасажирів у міському сполученні.....82

Староста Володимир

Готовність аспірантів у галузі економіки та права до інноваційної професійної діяльності 86

Ткалич Максим

Толмачевська Юлія

Проблемні аспекти розгляду спорів у кіберспорті 92

Чернявська Олена

Не дрібні дрібниці 97

Шишка Роман

Комерціалізація інновацій 102

Шишка Олександр

Нормотворення Верховного Суду в справах, щодо прав інтелектуальної власності 108

**Матеріали
міжнародної науково-практичної
веб-конференції**

**«Інноваційний розвиток у XXI столітті технічні, правові та
економічні аспекти»**

Київ – Люблін 26 липня 2019 р

Видавець:

Інститут науково – дослідницький
Люблінського парку науково технологічного
(вул. Богдана Добженського, 3 м. Люблін, Республіка Польща)

Druk: KWANT STUDIO
Radosław Orłowski
22-300 Krasnystaw, ul. Mikołaja Reja 5
Nakład: papier – 100 szt.